

Πέντε χαρακτηριστικά του νεο-ιμπεριαλισμού* Οικοδομώντας επί της θεωρίας του Λένιν περί του ιμπεριαλισμού τον 21ο αιώνα

Cheng Enfu^{†1} και Lu Baolin²

¹Κύριος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Κινεζικής Ακαδημίας Κοινωνικών Επιστημών, διευθυντής του Ερευνητικού Κέντρου για την Οικονομική και Κοινωνική Ανάπτυξη της Κινεζικής Ακαδημίας Κοινωνικών Επιστημών και πρόεδρος της Παγκόσμιας Ένωσης για την Πολιτική Οικονομία.

²Καθηγητής στη Σχολή Οικονομικών, Qufu Normal University.

1 Μαΐου 2021

Ο νεο-ιμπεριαλισμός είναι η συγκεκριμένη [ειδική, specific] σύγχρονη φάση της ιστορικής ανάπτυξης, η οποία χαρακτηρίζεται από την οικονομική παγκοσμιοποίηση και τη χρηματοπιστωτικοποίηση του μονοπωλιακού καπιταλισμού. Τα χαρακτηριστικά του νεο-ιμπεριαλισμού μπορούν να συνοψιστούν επί της βάσης των ακόλουθων πέντε διακριτών γνωρισμάτων/ιδιοτήτων - κλειδιών.

- Πρώτο, είναι το νέο μονοπώλιο της παραγωγής και της κυκλοφορίας. Η διεθνοποίηση της παραγωγής και της κυκλοφορίας, σε συνδυασμό με την εντεινόμενη συγκέντρωση του κεφαλαίου, δημιουργεί γιγάντιες πολυεθνικές μονοπωλιακές εταιρίες, των οποίων ο πλούτος είναι σχεδόν τόσο μεγάλος όσο και ολόκληρων χωρών.
- Δεύτερο, είναι το νέο μονοπώλιο του χρηματιστικού [finance] κεφαλαίου, το οποίο παίζει αποφασιστικό ρόλο στην παγκόσμια οικονομική ζωή και γεννά μια δύσμορφη ανάπτυξη, δηλαδή την οικονομική χρηματοπιστωτικοποίηση.
- Τρίτο, είναι το μονοπώλιο του αμερικανικού δολαρίου και της πνευματικής/διανοητικής ιδιοκτησίας, το οποίο γεννά τον άνισο [ανισομερή] διεθνή καταμερισμό της εργασίας και την πόλωση της παγκόσμιας οικονομίας και της κατανομής του πλούτου.

*Cheng Enfu, Lu Baolin, "Five Characteristics of Neoimperialism, Building on Lenin's Theory of Imperialism in the Twenty-First Century", Monthly Review 73, no. 1 (2021).

[†]65344718[at]vip.163.com

- Τέταρτο, είναι το νέο μονοπώλιο της διεθνούς ολιγαρχικής συμμαχίας. Έχει δημιουργηθεί μια διεθνής μονοπωλιακή συμμαχία της ολιγαρχικής κεφαλαιοκρατίας, με προεξέχων έναν ηγεμονικό κυρίαρχο και αρκετές άλλες μεγάλες δυνάμεις, και παρέχει το οικονομικό θεμέλιο για την πολιτική του χρήματος, το χυδαίο πολιτισμό και τις στρατιωτικές απειλές οι οποίες εκμεταλλεύονται και καταπιέζουν επί της βάσης του μονοπωλίου.
- Πέμπτο, είναι η οικονομική ουσία και η γενική τάση. Οι παγκοσμιοποιημένες αντιφάσεις της κεφαλαιοκρατίας και οι διάφορες κρίσεις του συστήματος υφίστανται συχνά μια όξυνση η οποία δημιουργεί τη νέα μονοπωλιακή και ληστρική, ηγεμονική και δόλια, παρασιτική και αποσυντιθέμενη, μεταβατική και επιθανάτια μορφή της σύγχρονης κεφαλαιοκρατίας ως ύστερου ιμπεριαλισμού.

Η ιστορική εξέλιξη της κεφαλαιοκρατίας έχει περάσει από διάφορα διακριτά στάδια. Στις αρχές του 20ού αιώνα, η κεφαλαιοκρατία έφτασε στο στάδιο του ιδιωτικού μονοπωλίου, το οποίο ο Β. Ι. Λένιν ονόμασε *ιμπεριαλιστικό* στάδιο. Η εποχή του ιμπεριαλισμού έφερε μαζί της το νόμο της άνισης [ανισομερούς] οικονομικής και πολιτικής ανάπτυξης. Προκειμένου να επεκταθούν στο εξωτερικό και να αναδιανείμουν τα εδάφη του κόσμου, οι ηγετικές δυνάμεις σχημάτισαν διάφορες συμμαχίες και εξαπέλυσαν έναν άγριο αγώνα, ο οποίος οδήγησε σε δύο παγκόσμιους πολέμους. Η Ευρασία υπέφερε από συνεχείς πολέμους καθ' όλο το πρώτο μισό του 20ού αιώνα. Η μία μετά την άλλη, οι εθνικές δημοκρατικές επαναστάσεις και το κομμουνιστικό κίνημα αναπτύσσονταν συνεχώς. Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ορισμένες οικονομικά υπανάπτυκτες χώρες υιοθέτησαν τη σοσιαλιστική πορεία ανάπτυξης, εντείνοντας την αντιπαράθεση μεταξύ κεφαλαιοκρατίας και σοσιαλισμού. Αν και το *Κομμουνιστικό Μανιφέστο* είχε προβλέψει από καιρό ότι η κεφαλαιοκρατία θα αντικατασταθεί αναπόφευκτα από το σοσιαλισμό, αυτό ήταν δυνατό μόνο σε πολύ λίγες χώρες. Το κεφαλαιοκρατικό και ιμπεριαλιστικό σύστημα, παρά τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετώπιζε, επιβίωσε. Από τη δεκαετία του 1980 και τις αρχές της δεκαετίας του 1990, η κεφαλαιοκρατία πραγματοποίησε μια στρατηγική μετατόπιση προς τις νεο-φιλελεύθερες πολιτικές και εξελίχθηκε στη νεο-ιμπεριαλιστική της φάση. Αυτό αντιπροσωπεύει μια νέα φάση στην ανάπτυξη του ιμπεριαλισμού μετά τον Ψυχρό Πόλεμο.

Στο βιβλίο του *Ιμπεριαλισμός, το ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού*, ο Λένιν έθεσε τον ορισμό και τα χαρακτηριστικά του ιμπεριαλισμού ως εξής:

Αν ήταν απαραίτητο να δώσουμε το συντομότερο δυνατό ορισμό του ιμπεριαλισμού θα έπρεπε να πούμε ότι ο ιμπεριαλισμός είναι το μονοπωλιακό στάδιο της κεφαλαιοκρατίας... Πρέπει να δώσουμε έναν ορισμό του ιμπεριαλισμού ο οποίος θα περιλαμβάνει τα ακόλουθα πέντε βασικά χαρακτηριστικά [διακριτά γνωρίσματά] του:

1. η συγκέντρωση της παραγωγής και του κεφαλαίου αναπτύχθηκε σε τέτοιο υψηλό στάδιο που έχει δημιουργήσει μονοπώλια τα οποία παίζουν αποφασιστικό ρόλο στην οικονομική ζωή.

2. η συγχώνευση του τραπεζικού κεφαλαίου με το βιομηχανικό κεφάλαιο και η δημιουργία, επί της βάσης αυτού του «χρηματιστικού κεφαλαίου», μιας χρηματιστικής ολιγαρχίας·
3. η εξαγωγή του κεφαλαίου, σε διάκριση από την εξαγωγή των εμπορευμάτων, αποκτά εξαιρετική σημασία·
4. η συγκρότηση διεθνών μονοπωλιακών κεφαλαιοκρατικών ενώσεων οι οποίες μοιράζονται τον κόσμο μεταξύ τους·
5. η ολοκλήρωση της εδαφικής διαίρεσης ολόκληρου του κόσμου μεταξύ των μεγαλύτερων κεφαλαιοκρατικών δυνάμεων.

Ο ιμπεριαλισμός είναι η κεφαλαιοκρατία σε εκείνο το στάδιο ανάπτυξης στο οποίο έχει εδραιωθεί η κυριαρχία των μονοπωλίων και του χρηματιστικού κεφαλαίου· στο οποίο η εξαγωγή κεφαλαίου έχει αποκτήσει καταφανή σημασία· στο οποίο έχει αρχίσει η διαίρεση του κόσμου μεταξύ των διεθνών τραστ· στο οποίο έχει ολοκληρωθεί η διαίρεση όλων των εδαφών του πλανήτη μεταξύ των μεγαλύτερων κεφαλαιοκρατικών δυνάμεων¹.

Σε ένα άρθρο που δημοσιεύτηκε το Δεκέμβριο του 1917, ο Λένιν επεξεργάστηκε περαιτέρω ότι: «Ο ιμπεριαλισμός είναι ένα συγκεκριμένο ιστορικό στάδιο της κεφαλαιοκρατίας. Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του είναι τριπλός: ο ιμπεριαλισμός είναι μονοπωλιακός καπιταλισμός· παρασιτική ή αποσυντιθέμενη κεφαλαιοκρατία· επιθανάτια κεφαλαιοκρατία»².

Βάσει της θεωρίας του Λένιν για τον ιμπεριαλισμό, θα αναλύσουμε τη σύγχρονη κεφαλαιοκρατία έχοντας υπόψη τις πρόσφατες αλλαγές που έχει υποστεί. Ο νεο-ιμπεριαλισμός, θα υποστηρίξουμε, είναι η φάση του ύστερου ιμπεριαλισμού, η οποία έχει ανακύψει στο σύγχρονο κόσμο, στο υπόβαθρο της οικονομικής παγκοσμιοποίησης και της χρηματιστικοποίησης³. Ο χαρακτήρας και τα χαρακτηριστικά [διακριτά γνωρίσματα] του νεο-ιμπεριαλισμού μπορούν να συνοψιστούν, όπως αναφέρθηκε, γύρω από πέντε πτυχές.

1 Το νέο μονοπώλιο της παραγωγής και της κυκλοφορίας

Ο Λένιν δήλωσε ότι το πιο βαθύ οικονομικό θεμέλιο του ιμπεριαλισμού είναι το μονοπώλιο. Αυτό είναι βαθιά ριζωμένο στο βασικό νόμο του κεφαλαιοκρατικού ανταγωνισμού, ο οποίος υποστηρίζει ότι ο ανταγωνισμός έχει ως αποτέλεσμα τη συγκέντρωση της παραγωγής και του κεφαλαίου, και ότι αυτή η συγκέντρωση θα οδηγήσει αναπόφευκτα στο μονοπώλιο όταν φτάσει σε ένα ορισμένο επίπεδο. Στις αρχές του 20ού αιώνα, ο κεφαλαιοκρατικός κόσμος βίωσε δύο τεράστια κύματα

¹I. Lenin, Selected Works: One Volume Edition (New York: International Publishers, 1971), 232–33.

²I. Lenin, Collected Works, vol. 23 (Moscow: Progress Publishers, 1964), 105.

³John Bellamy Foster, “Late Imperialism”, Monthly Review 71, no. 3 (July–August 2019): 1–19.

εταιρικών συγχωνεύσεων, καθώς η συγκέντρωση του κεφαλαίου και της παραγωγής ενίσχυε η μία την άλλη. Η παραγωγή συγκεντρώθηκε αυξανόμενα σε μικρό αριθμό μεγάλων εταιριών, με τη διαδικασία αυτή να επιφέρει οργάνωση επί της βάσης βιομηχανικών μονοπωλίων με διατομεακή διεύθυνση πολλαπλών προϊόντων. Αντί για τον ελεύθερο ανταγωνισμό, επικράτησαν μονοπωλιακές συμμαχίες. Ξεκινώντας από τις αρχές της δεκαετίας του 1970, η κεφαλαιοκρατία αντιμετώπισε μια κρίση «στασιμοπληθωρισμού» που διήρκεσε σχεδόν δέκα χρόνια, ακολουθούμενη από μια περίοδο κοσμικής στασιμότητας [μακροχρόνιας διαρθρωτικής στασιμότητας] ή μακροχρόνιας μείωσης των ρυθμών μεγέθυνσης. Η οικονομική ύφεση και οι ανταγωνιστικές πιέσεις στην εγχώρια αγορά οδήγησαν το μονοπωλιακό κεφάλαιο στην επιζήτηση νέων ευκαιριών μεγέθυνσης στο εξωτερικό. Με την υποστήριξη μιας νέας γενιάς τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνιών, οι άμεσες ξένες επενδύσεις και οι διεθνείς βιομηχανικές μεταφορές έφταναν συνεχώς σε νέα ύψη, με το βαθμό διεθνοποίησης της παραγωγής και της κυκλοφορίας να επισιχιάζει εκείνον του παρελθόντος.

Το μονοπωλιακό κεφάλαιο αναδιανέμεται παγκοσμίως από την παραγωγή στην κυκλοφορία. Μέσω της αποκέντρωσης και της διεθνοποίησης των παραγωγικών διαδικασιών, έχει ανακύψει ένα σύστημα στο οποίο έχουν μοιραστεί οι παγκόσμιες αλυσίδες αξίας και τα λειτουργικά δίκτυα για την οργάνωση και τη διεύθυνση των πολυεθνικών εταιριών. Οι πολυεθνικές εταιρίες συντονίζουν τις παγκόσμιες αλυσίδες αξίας τους μέσω πολύπλοκων δικτύων σχέσεων με προμηθευτές και μέσω διάφορων υποδειγμάτων διακυβέρνησης. Στα συστήματα αυτά, οι διαδικασίες που εμπλέκονται στην παραγωγή και την εμπορία ενδιάμεσων προϊόντων και υπηρεσιών μοιράζονται και διανέμονται σε όλο τον κόσμο. Οι συναλλαγές εισροών και εκροών πραγματοποιούνται στα παγκόσμια δίκτυα παραγωγής και παροχής υπηρεσιών των θυγατρικών, των συμβατικών εταιριών και των προμηθευτών των πολυεθνικών εταιριών. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία, περίπου το 60% του παγκόσμιου εμπορίου αποτελείται από την ανταλλαγή ενδιάμεσων προϊόντων και υπηρεσιών και το 80% αυτού επιτυγχάνεται μέσω πολυεθνικών εταιριών⁴.

Εντός των νέων μονοπωλιακών δομών, το δεύτερο χαρακτηριστικό του νεο-ιμπεριαλισμού είναι η διεθνοποίηση της παραγωγής και της κυκλοφορίας. Η περαιτέρω συγκέντρωση του κεφαλαίου οδηγεί στην άνοδο γιγάντιων μονοπωλιακών πολυεθνικών εταιριών, ο πλούτος των οποίων μπορεί να είναι τόσο μεγάλος όσο αυτός ολόκληρων χωρών. Οι πολυεθνικές εταιρίες είναι οι αληθινοί εκπρόσωποι του σύγχρονου διεθνούς μονοπωλισμού. Τα χαρακτηριστικά των γιγάντιων μονοπωλιακών εταιριών μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

1. Ο αριθμός των πολυεθνικών εταιριών έχει αυξηθεί παγκοσμίως και ο βαθμός κοινωνικοποίησης και διεθνοποίησης της παραγωγής και της κυκλοφορίας έχει φτάσει σε υψηλότερο επίπεδο.

Από τη δεκαετία του 1980, οι πολυεθνικές εταιρίες έχουν γίνει η κύρια κινητήρια δύναμη της διεθνούς οικονομικής διαπλοκής ως φορείς άμεσων ξένων επενδύσεων. Στη δεκαετία του 1980, οι ξένες επενδύσεις παγκοσμίως αυξήθηκαν με πρωτοφανή ρυθμό, πολύ ταχύτερα από την αύξηση κατά την ίδια

⁴United Nations Conference on Trade and Development, World Investment Report 2013 (Geneva: United Nations, 2013).

περίοδο άλλων σημαντικών οικονομικών μεταβλητών, όπως η παγκόσμια παραγωγή και το παγκόσμιο εμπόριο. Στη δεκαετία του 1990, η κλίμακα των διεθνών άμεσων επενδύσεων έφθασε σε πρωτοφανές επίπεδο. Οι πολυεθνικές εταιρίες δημιούργησαν υποκαταστήματα και θυγατρικές σε όλο τον κόσμο δια άμεσων ξένων επενδύσεων, ο όγκος των οποίων είχε επεκταθεί δραματικά. Μεταξύ 1980 και 2008, ο αριθμός των παγκόσμιων πολυεθνικών εταιριών αυξήθηκε από 15.000 σε 82.000. Ο αριθμός των θυγατρικών στο εξωτερικό αυξήθηκε ακόμη ταχύτερα, από 35.000 σε 810.000. Το 2017, κατά μέσο όρο πάνω από το 60% των περιουσιακών στοιχείων και των πωλήσεων των εκατό κορυφαίων μη χρηματοπιστωτικών πολυεθνικών εταιριών του κόσμου ήταν εγκατεστημένες ή είχαν επιτευχθεί στο εξωτερικό. Οι αλλοδαποί εργαζόμενοι αντιπροσώπευαν περίπου το 60% του συνολικού προσωπικού⁵.

Από τότε που γεννήθηκε ο κεφαλαιοκρατικός τρόπος παραγωγής, η συγχέντρωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων, η επέκταση της συνεργασίας και η εξέλιξη του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας οδήγησαν σε συνεχή αύξηση της κοινωνικοποίησης της παραγωγής. Οι αποκεντρωμένες εργασιακές διαδικασίες κινούνται αυξανόμενα προς μια συνδυασμένη / διαρθρωμένη / αρθρωτή [joint] εργασιακή διαδικασία. Τα γεγονότα έχουν καταδείξει ότι η βιώσιμη αύξηση των προς τα έξω άμεσων ξένων επενδύσεων έχει ενισχύσει τους οικονομικούς δεσμούς μεταξύ όλων των χωρών, και έχει αυξήσει σημαντικά το επίπεδο της κοινωνικοποίησης και της διεθνοποίησης των συστημάτων παραγωγής και διανομής, στα οποία οι πολυεθνικές παίζουν ρόλο κλειδί ως κυρίαρχη δύναμη σε μικρο-επίπεδο. Η διεθνοποίηση της παραγωγής και η παγκοσμιοποίηση του εμπορίου έχουν επαναπροσδιορίσει εκτεταμένα τον τρόπο με τον οποίο οι χώρες συμμετέχουν στο διεθνή καταμερισμό της εργασίας, και αυτό με τη σειρά του έχει αναδιαμορφώσει τις μεθόδους της παραγωγής και τα μοντέλα κέρδους εντός των χωρών αυτών. Σε ολόκληρο τον κόσμο, η πλειονότητα των χωρών και των περιφερειών είναι ενταγμένες / ενσωματωμένες στο δίκτυο της διεθνούς παραγωγής και του εμπορίου, το οποίο έχουν δημιουργήσει αυτές οι γιγάντιες εταιρίες. Χιλιάδες εταιρίες σε όλο τον κόσμο αποτελούν κόμβους δημιουργίας αξίας στο σύστημα των παγκόσμιων αλυσίδων παραγωγής. Εντός της παγκόσμιας οικονομίας, οι πολυεθνικές εταιρίες έχουν γίνει οι κύριοι δίαυλοι για τις διεθνείς επενδύσεις και την παραγωγή, οι βασικοί οργανωτές της διεθνούς οικονομικής δραστηριότητας και ο κινητήρας της παγκόσμιας οικονομικής μεγέθυνσης. Η ταχεία ανάπτυξη των πολυεθνικών εταιριών καταδεικνύει ότι στη νέα ιμπεριαλιστική φάση η οποία οικοδομείται γύρω από την παγκοσμιοποίηση του κεφαλαίου, η συγχέντρωση της παραγωγής και του κεφαλαίου λαμβάνει ολοένα και μεγαλύτερες διαστάσεις. Δεκάδες χιλιάδες πολυεθνικές εταιρίες κυριαρχούν πλέον στα πάντα.

2. Η κλίμακα της συσσώρευσης από το πολυεθνικό μονοπωλιακό κεφάλαιο αυξάνεται, διαμορφώνοντας μια πολυεθνική εταιρική αυτοκρατορία.

⁵United Nations Conference on Trade and Development, World Investment Report 2018 (Geneva: United Nations, 2018).

Αν και ο αριθμός των πολυεθνικών κεφαλαιοκρατικών εταιριών δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλος, όλες διαθέτουν μεγάλη δύναμη. Δεν αποτελούν μόνο την κύρια δύναμη στην ανάπτυξη και τη χρήση των νέων τεχνολογιών, αλλά ελέγχουν επίσης τα δίκτυα μάρκετινγκ και όλο και περισσότερους φυσικούς και οικονομικούς / χρηματοπιστωτικούς πόρους. Επί αυτής της βάσης, έχουν μονοπωλήσει τα έσοδα της παραγωγής και της κυκλοφορίας και έχουν εξοπλιστεί με ένα απaráμιλλο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Μεταξύ του 1980 και του 2013, επωφελούμενες από την επέκταση των αγορών και τη μείωση του κόστους των συντελεστών παραγωγής, τα κέρδη των 28.000 μεγαλύτερων εταιριών του κόσμου αυξήθηκαν από 2 τρισεκατομμύρια δολάρια σε 7,2 τρισεκατομμύρια δολάρια, αντιπροσωπεύοντας μια αύξηση από 7,6% σε περίπου 10% του ακαθάριστου παγκόσμιου προϊόντος⁶. Επιπλέον, αυτές οι πολυεθνικές εταιρίες όχι μόνο διαμορφώνουν συμμαχίες με όργανα κρατικής εξουσίας, αλλά αναπτύσσουν επίσης δεσμούς με το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, σχηματίζοντας μαζί χρηματοπιστωτικούς μονοπωλιακούς οργανισμούς που υποστηρίζονται κρατικά. Η παγκοσμιοποίηση και η χρηματοπιστωτικοποίηση του μονοπωλιακού κεφαλαίου εδραιώνουν περαιτέρω τη συσσώρευση πλούτου του. Από την άποψη των εσόδων των πωλήσεων, η οικονομική κλίμακα μερικών πολυεθνικών εταιριών υπερβαίνει εκείνη ορισμένων ανεπτυγμένων χωρών. Το 2009, για παράδειγμα, οι ετήσιες πωλήσεις της Toyota ξεπέρασαν το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) του Ισραήλ. Το 2017, η Walmart, που αξιολογείται από τη λίστα Fortune 500 ως η μεγαλύτερη εταιρία στον κόσμο, πέτυχε συνολικά έσοδα άνω των 500 δισεκατομμυρίων δολαρίων, μεγαλύτερα από το ΑΕΠ του Βελγίου. Αν συνδυάσουμε τα στοιχεία για τις πολυεθνικές εταιρίες και το σύνολο των σχεδόν διακοσίων χωρών του κόσμου και καταρτίσουμε έναν κατάλογο με τα ετήσια έσοδα και το ΑΕΠ τους αντίστοιχα, γίνεται σαφές ότι οι χώρες αντιπροσωπεύουν κάτω από το 30% των εκατό μεγαλύτερων οικονομιών [οικονομικών οντοτήτων / υποκειμένων] του κόσμου, ενώ οι εταιρίες αντιπροσωπεύουν πάνω από το 70%.

Αν η παγκόσμια ανάπτυξη συνεχιστεί με αυτόν τον τρόπο, θα υπάρχουν ολόένα και περισσότερες πολυεθνικές εταιρίες των οποίων ο πλούτος θα είναι παρόμοιος με αυτόν ολόκληρων χωρών. Παρόλο που η βιομηχανική παγκοσμιοποίηση έχει καταστήσει την οικονομική δραστηριότητα πιο κατακερματισμένη, τεράστιες ποσότητες κερδών εξακολουθούν να ρέουν σε λίγες χώρες του ανεπτυγμένου κεφαλαιοκρατικού κόσμου. Οι επενδύσεις, το εμπόριο, οι εξαγωγές και η μεταφορά τεχνολογίας διευθύνονται κύρια δια των γιγάντιων πολυεθνικών εταιριών ή των υπερπόντιων υποκαταστημάτων τους, και οι μητρικές εταιρίες αυτών των πολυεθνικών μονοπωλίων παραμένουν γεωγραφικά στενά συγκεντρωμένες. Το 2017, εταιρίες από τις Ηνωμένες Πολιτείες, την Ιαπωνία, τη Γερμανία, τη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο αντιπροσώπευαν τις μισές από τις 500 κορυφαίες εταιρίες στον κόσμο. Περίπου τα 2/3 των 100 κορυφαίων πολυεθνικών εταιριών προέρχονται από αυτές τις χώρες.

⁶Richard Dobbs et al., *Playing to Win: The New Global Competition for Corporate Profits* (New York: McKinsey & Company, 2015).

3. Οι πολυεθνικές εταιρίες μονοπωλούν τις βιομηχανίες στους ιδιαίτερους τομείς τους, ελέγχοντας και λειτουργώντας διεθνή δίκτυα παραγωγής.

Οι πολυεθνικοί κολοσσοί διαθέτουν τεράστιες ποσότητες κεφαλαίου και τρομερές επιστημονικές και τεχνολογικές δυνάμεις, οι οποίες τους διασφαλίζουν κυρίαρχη θέση στην παγκόσμια παραγωγή, το εμπόριο, τις επενδύσεις και τη χρηματοδότηση, καθώς και στη δημιουργία πνευματικής / διανοητικής ιδιοκτησίας. Οι οικονομίες κλίμακας οι οποίες προκύπτουν από τις μονοπωλιακές θέσεις που απολαμβάνουν οι πολυεθνικές εταιρίες, έχουν διευρύνει το ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι «όσο μεγαλύτερος είναι ο στρατός των εργατών μεταξύ των οποίων κατανέμεται / μοιράζεται η εργασία, όσο πιο γιγάντια είναι η κλίμακα στην οποία εισάγονται τα μηχανήματα, τόσο περισσότερο μειώνεται αναλογικά το κόστος παραγωγής, τόσο πιο καρποφόρα είναι η εργασία»⁷. Ο υψηλός βαθμός του μονοπωλίου που ασκούν οι πολυεθνικές εταιρίες σημαίνει ότι η συγκέντρωση της παραγωγής και η συγκέντρωση του ελέγχου επί των αγορών αλληλοενισχύονται, επιταχύνοντας τη συσσώρευση του κεφαλαίου. Εν τω μεταξύ, ο ανταγωνισμός και η πίστωση, ως δύο ισχυροί μοχλοί για τη συγκέντρωση του κεφαλαίου, επιταχύνουν την τάση του κεφαλαίου να τίθεται υπό αυξανόμενα στενό έλεγχο καθώς συσσωρεύεται. Τα τελευταία τριάντα χρόνια, όλα τα έθνη του κόσμου έχουν προωθήσει πολιτικές επιλογές οι οποίες αποσκοπούσαν στην ενίσχυση των επενδύσεων και στη χαλάρωση των περιορισμών στους οποίους υπόκεινται οι άμεσες ξένες επενδύσεις. Παρόλο που η αυξανόμενη κλίμακα των εξερχόμενων άμεσων ξένων επενδύσεων από τις ανεπτυγμένες χώρες έχει επιταχύνει σε διαφορετικό βαθμό το σχηματισμό κεφαλαίου και την ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων στις υπανάπτυκτες χώρες και έχει αυξήσει την ανταγωνιστικότητα των εξαγωγών τους, έχει επίσης επιφέρει ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας και διασυνοριακές συγχωνεύσεις και εξαγορές σε αυτά τα έθνη. Αυτό έχει επιταχύνει τη διαδικασία μέσω της οποίας οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις χρεοκοπούν ή εξαναγκάζονται να συγχωνευθούν με πολυεθνικές εταιρίες. Ακόμη και οι σχετικά μεγάλες επιχειρήσεις είναι ευάλωτες.

Σε όλο τον κόσμο, πολλοί βιομηχανικοί κλάδοι έχουν πλέον ολιγοπωλιακή δομή αγοράς. Για παράδειγμα, η παγκόσμια αγορά Κεντρικών Μονάδων Επεξεργασίας έχει σχεδόν ολοκληρωτικά μονοπωληθεί από τις εταιρίες Intel και Advanced Micro Devices. Από το 2015, η παγκόσμια αγορά σπόρων και φυτοφαρμάκων ελεγχόταν σχεδόν εξ ολοκλήρου από έξι πολυεθνικές εταιρίες-BASF, Bayer, Dow, DuPont, Monsanto και Syngent- οι οποίες μαζί έλεγχαν το 75% της παγκόσμιας αγοράς φυτοφαρμάκων, το 63% της παγκόσμιας αγοράς σπόρων και το 75% της παγκόσμιας ιδιωτικής έρευνας στους τομείς αυτούς. Η Syngent, η BASF και η Bayer έλεγχαν μόνες τους το 51% της παγκόσμιας αγοράς φυτοφαρμάκων, ενώ η DuPont, η Monsanto και η Syngent αντιπροσώπευαν το 55% της αγοράς σπόρων⁸. Σύμφωνα

⁷Karl Marx, Wage-Labour and Capital, in Wage-Labour and Capital/Value, Price and Profit (New York: International Publishers, 1935), 41.

⁸ETC Group, Breaking Bad: Big Ag Mega-Mergers in Play. Dow-DuPont in the Pocket?

με στατιστικά στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ομάδας Βιομηχανίας Ιατρικών Συσκευών [European Medical Devices Industry Group], οι πωλήσεις το 2010 μόλις 25 εταιριών ιατρικών συσκευών αντιπροσώπευαν πάνω από το 60% των συνολικών πωλήσεων ιατρικών συσκευών σε ολόκληρο τον κόσμο. 10 πολυεθνικές έλεγχαν το 47% της παγκόσμιας αγοράς φαρμάκων και συναφών ιατρικών προϊόντων. Στην Κίνα, η σόγια είναι μια από τις ζωτικής σημασίας καλλιέργειες τροφίμων. Όλες οι πτυχές της παγκόσμιας παραγωγής σόγιας, του εφοδιασμού και των αλυσίδων εμπορίας ελέγχονται από 5 πολυεθνικές εταιρίες: Monsanto, Archer Daniels Midland, Bunge, Cargill και Louis Dreyfus. Η Monsanto ελέγχει τις πρώτες ύλες για την παραγωγή σπόρων, ενώ οι άλλες τέσσερις ελέγχουν τη φύτευση, την εμπορία και την επεξεργασία / μεταποίηση. Αυτές οι πολυεθνικές σχηματίζουν διάφορες συμμαχίες μέσω κοινοπραξιών, συνεργασιών και μακροχρόνιων συμβατικών συμφωνιών⁹. Καθώς όλο και περισσότεροι κοινωνικός πλούτος αρπάζεται από όλο και λιγότερους ιδιωτικούς κεφαλαιοκρατικούς γίγαντες, το μονοπωλιακό κεφάλαιο βαθιάει τον έλεγχο και την εκμετάλλευση της εργασίας. Αυτό οδηγεί σε συσσώρευση κεφαλαίου σε παγκόσμια κλίμακα, επιδεινώνοντας την παγκόσμια πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα και την πόλωση μεταξύ πλουσίων και φτωχών.

Στην εποχή του νεο-ιμπεριαλισμού, η τεχνολογία της πληροφορίας και των επικοινωνιών αναπτύσσεται ραγδαία. Η εμφάνιση του Διαδικτύου έχει μειώσει σημαντικά το χρόνο και το χώρο που απαιτούνται για την κοινωνική παραγωγή και την κυκλοφορία, επιφέροντας ένα κύμα διασυνοριακών συγχωνεύσεων, επενδύσεων και εμπορίου. Κατά συνέπεια, όλο και περισσότερες μη κεφαλαιοκρατικές περιοχές έχουν ενσωματωθεί στη διαδικασία της συσσώρευσης η οποία κυριαρχείται από το μονοπωλιακό κεφάλαιο, γεγονός που έχει ενισχύσει και επεκτείνει σημαντικά το παγκόσμιο κεφαλαιοκρατικό σύστημα. Η κοινωνικοποίηση και η διεθνοποίηση της παραγωγής και της κυκλοφορίας έχουν υποστεί ένα μεγάλο άλμα κατά την εποχή της κεφαλαιοκρατικής οικονομικής παγκοσμιοποίησης στον 21ο αιώνα. Το μοτίβο, που περιγράφεται στο *Κομμουνιστικό Μανιφέστο*, σύμφωνα με το οποίο έχει δοθεί «κοσμοπολίτικος χαρακτήρας στην παραγωγή και την κατανάλωση σε κάθε χώρα», έχει ενισχυθεί σημαντικά¹⁰. Η παγκοσμιοποίηση του μονοπωλιακού κεφαλαίου απαιτεί τα παγκόσμια οικονομικά και πολιτικά συστήματα να βρίσκονται στην ίδια τροχιά, προκειμένου να εξαλειφθούν τα θεσμικά εμπόδια μεταξύ τους. Ωστόσο, όταν κάποιες μετεπαναστατικές χώρες εγκατέλειψαν τα προηγούμενα πολιτικά και οικονομικά τους συστήματα και στράφηκαν στην κεφαλαιοκρατία, δεν ανταμείφθηκαν με την αφθονία και τη σταθερότητα που ευαγγελίζονταν οι νεο-φιλελεύθεροι οικονομολόγοι. Αντιθέτως, η νεο-ιμπεριαλιστική φάση αποτελεί το περιβάλλον για τις αφηγιασμένες βιαιότητα της ηγεμονίας και του μονοπωλιακού κεφαλαίου.

Next: Demonsanto? (Val-David, Quebec: ETC Group, 2015).

⁹Wang Shaoguang, Wang Hongchuan, and Wei Xing, "Soybean Story: How Capital Threatens Human Security" [in Chinese], Open Times 3 (2013).

¹⁰Karl Marx and Frederick Engels, *The Communist Manifesto* (New York: Monthly Review Press, 1964), 7-8.

2 Το νέο μονοπώλιο του χρηματιστικού κεφαλαίου

Στο έργο του *Ιμπεριαλισμός, το ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού*, ο Λένιν δήλωνε:

Η συγκέντρωση της παραγωγής· τα μονοπώλια που ανακύπτουν από αυτήν· η συγχώνευση ή η συνένωση των τραπεζών με τη βιομηχανία -τέτοια είναι η ιστορία της ανόδου του χρηματιστικού κεφαλαίου και τέτοιο είναι το περιεχόμενο αυτής της έννοιας¹¹.

Το χρηματιστικό κεφάλαιο είναι ένας νέος τύπος κεφαλαίου που σχηματίζεται από τη συγχώνευση του τραπεζικού μονοπωλιακού κεφαλαίου και του βιομηχανικού μονοπωλιακού κεφαλαίου. Το σημείο καμπής στη μεταβολή από τη γενική κεφαλαιοκρατική κυριαρχία σε εκείνη του χρηματιστικού κεφαλαίου εμφανίστηκε περίπου στις αρχές του 20ού αιώνα, όταν οι τράπεζες στις ηγετικές ιμπεριαλιστικές χώρες μετασχηματίστηκαν από απλούς μεσάζοντες σε πανίσχυρα μονοπώλια. Αλλά πριν από το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, λόγω των επαναλαμβανόμενων πολέμων, του υψηλού κόστους μετάδοσης της πληροφορίας και τεχνικών και θεσμικών εμποδίων, όπως η εμπορική προστασία, οι ζεύξεις μεταξύ των παγκόσμιων επενδύσεων, του εμπορίου, της χρηματοδότησης και της αγοράς ήταν σχετικά αδύναμες. Ο βαθμός παγκοσμιοποίησης της οικονομίας παρέμεινε χαμηλός, εμποδίζοντας την εξωτερική επέκταση του μονοπωλιακού κεφαλαίου. Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η οικονομική παγκοσμιοποίηση επιταχύνθηκε από τη νέα τεχνολογική επανάσταση. Στις αρχές της δεκαετίας του 1970, η άνοδος των τιμών του πετρελαίου πυροδότησε μια παγκόσμια οικονομική κρίση και επέφερε το τραγελαφικό φαινόμενο, το οποίο ήταν αδύνατο να εξηγήσει η κενυσιανή οικονομική σκέψη, κατά το οποίο συνυπήρχαν πληθωρισμός και οικονομική στασιμότητα. Προκειμένου να βρει κερδοφόρες επενδυτικές ευκαιρίες και να διαφύγει από το τέλμα του «στασιμοπληθωρισμού», το μονοπωλιακό κεφάλαιο μετέφερε παραδοσιακές βιομηχανίες στο εξωτερικό, διατηρώντας έτσι το αρχικό του ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Εν τω μεταξύ, επιτάχυνε την αποσύμπλεξη του από τις παραδοσιακές βιομηχανίες και επιδίωξε να ανοίξει νέα οικονομικά πεδία. Η κεφαλαιοκρατική παγκοσμιοποίηση και η χρηματιστικοποίηση κατέλυσαν και υποστήριξαν η μία την άλλη, επιταχύνοντας την «εικονικοποίηση» του μονοπωλιακού κεφαλαίου και την αποψίλωση της πραγματικής οικονομίας. Η δυτική οικονομική ύφεση της δεκαετίας του 1970 λειτούργησε έτσι όχι μόνο ως καταλύτης για τη διεθνοποίηση του μονοπωλιακού κεφαλαίου, αλλά και ως αφετηρία για τη χρηματιστικοποίηση του βιομηχανικού κεφαλαίου. Έκτοτε, το μονοπωλιακό κεφάλαιο επιτάχυνε τη στροφή του από μονοπώλιο το οποίο ασκείται σε μία μόνο χώρα σε διεθνές μονοπώλιο, από το μονοπώλιο της βιομηχανικής οντότητας στο μονοπώλιο της χρηματοπιστωτικής βιομηχανίας.

Εντός των συνθηκών του νέου μονοπωλίου του χρηματιστικού κεφαλαίου, το δεύτερο χαρακτηριστικό κλειδί του νεο-ιμπεριαλισμού είναι ότι το χρηματοπιστωτικό μονοπωλιακό κεφάλαιο διαδραματίζει αποφασιστικό ρόλο στην παγκόσμια οικονομική ζωή, προκαλώντας την οικονομική χρηματιστικοποίηση.

¹¹Lenin, Selected Works, 201.

3 Μια μειοψηφία χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ελέγχει τις κύριες παγκόσμιες οικονομικές αρτηρίες

Η επιδίωξη μονοπωλιακής ισχύος είναι η ίδια η φύση του ιμπεριαλισμού. «Οι μεγάλες επιχειρήσεις, και ιδιαίτερα οι τράπεζες, όχι μόνο απορροφούν πλήρως τις μικρές, αλλά και τις “προσαρτούν”, τις υποτάσσουν, τις φέρνουν στη “δική τους” ομάδα ή “οίκο” [concern] (για να χρησιμοποιήσουμε τον τεχνικό όρο), αποκτώντας “συμμετοχές” στο κεφάλαιό τους, αγοράζοντας ή ανταλλάσσοντας μετοχές, με ένα σύστημα πιστώσεων κ.λπ.», εξηγεί ο Λένιν. «Βλέπουμε την ταχεία επέκταση ενός κλειστού δικτύου διαύλων το οποίο καλύπτει ολόκληρη τη χώρα, συγκεντροποιεί όλα τα κεφάλαια και όλα τα έσοδα, μετασχηματίζει χιλιάδες και χιλιάδες διάσπαρτες οικονομικές επιχειρήσεις σε μια ενιαία εθνική, κεφαλαιοκρατική και στη συνέχεια σε μια παγκόσμια κεφαλαιοκρατική οικονομία»¹². Στη νεο-ιμπεριαλιστική φάση, ένας μικρός αριθμός πολυεθνικών επιχειρήσεων, οι περισσότερες από τις οποίες είναι τράπεζες, έχουν εξαπλώσει ένα πολύ εκτεταμένο και λεπτομερές λειτουργικό δίκτυο σε όλο τον κόσμο δια συγχωνεύσεων, συμμετοχών και μετοχοποιήσεων και ελέγχουν, έτσι, όχι μόνο αμέτρητες μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, αλλά και τις κύριες παγκόσμιες οικονομικές αρτηρίες. Μια εμπειρική μελέτη τριών Ελβετών ακαδημαϊκών, των Stefania Vitali, James B. Glattfelder και Stefano Battiston, έδειξε ότι ένας σχετικά μικρός αριθμός πολυεθνικών τραπεζών υποτάσσει αποτελεσματικά ολόκληρη την παγκόσμια οικονομία. Βάσει της ανάλυσής τους για 43.060 πολυεθνικές εταιρίες σε όλο τον κόσμο και των μετοχικών σχέσεων μεταξύ τους, διαπίστωσαν ότι οι 737 κορυφαίες πολυεθνικές εταιρίες έλεγχαν το 80% της συνολικής παγκόσμιας παραγωγής. Μετά από περαιτέρω μελέτη του περίπλοκου δικτύου αυτών των σχέσεων, κατέληξαν στην ακόμη πιο εκπληκτική ανακάλυψη ότι ένας πυρήνας αποτελούμενος από 147 πολυεθνικές εταιρίες έλεγχε σχεδόν το 40% της οικονομικής αξίας. Από τις 147 εταιρίες, περίπου τα 3/4 ήταν χρηματοπιστωτικοί μεσάζοντες¹³.

4 Η παγκοσμιοποίηση του μονοπωλιακού, χρηματιστικού κεφαλαίου

Όταν ο ιμπεριαλισμός εξελίχθηκε σε νεο-ιμπεριαλισμό, οι χρηματοπιστωτικές ολιγαρχίες και οι πράκτορές τους παραμέρισαν τους κανόνες του εμπορίου και των επενδύσεων και εξαπέλυσαν πολέμους νομισματικούς, εμπορίου, πόρων και πληροφοριών, λεηλατώντας πόρους και πλούτο παγκοσμίως και κατά βούληση. Εντός αυτού του συστήματος, οι νεο-φιλελεύθεροι οικονομολόγοι παίζουν το ρόλο των εκπροσώπων των χρηματοπιστωτικών ολιγαρχιών, υποστηρίζοντας την απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού τομέα και την παγκοσμιοποίηση προς το συμφέρον των μονοπωλίων και δελεάζοντας τις αναπτυσσόμενες χώρες να απελευ-

¹²Lenin, Selected Works, 190.

¹³Stefania Vitali, James B. Glattfelder, and Stefano Battiston, “The Network of Global Corporate Control”, PLoS ONE 6, no. 10 (2011): e25995.

θερώσουν τους περιορισμούς στην κατάσταση κεφαλαίων τους [capital account restrictions]. Εάν οι ενδιαφερόμενες χώρες ακολουθήσουν αυτές τις συμβουλές, η άσκηση χρηματοπιστωτικής εποπτείας θα γίνει πιο δύσκολη και οι χώρες θα είναι πιο ευάλωτες στους αθέατους κινδύνους του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Το αποτέλεσμα θα είναι να δοθούν περισσότερες ευκαιρίες στο χρηματοπιστωτικό μονοπωλιακό κεφάλαιο να λεηλατήσει τον πλούτο αυτών των χωρών. Κατά τις δραστηριότητές τους στις κεφαλαιαγορές, οι διεθνείς χρηματοπιστωτικοί επενδυτικοί κολοσσοί τείνουν να επιτίθενται στα εύθραυστα χρηματοπιστωτικά τείχη προστασίας των αναπτυσσόμενων χωρών και να αρπάζουν τις ευκαιρίες για τη λεηλασία των περιουσιακών στοιχείων, τα οποία αυτές οι χώρες έχουν συσσωρεύσει επί δεκαετίες. Αυτό καταδεικνύει ότι η χρηματοπιστωτική παγκοσμιοποίηση και απελευθέρωση έχουν ασφαλώς δημιουργήσει ένα ενοποιημένο και ανοικτό παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, αλλά εν τω μεταξύ έχουν δημιουργήσει μηχανισμούς μέσω των οποίων το παγκόσμιο κέντρο ιδιοποιείται τους πόρους και την υπεραξία της λιγότερο ανεπτυγμένης περιφέρειας. Συγκεντρωμένο στα χέρια μιας μειοψηφίας των διεθνών χρηματοπιστωτικών ολιγαρχιών και οπλισμένο με πραγματική μονοπωλιακή δύναμη, το χρηματιστικό κεφάλαιο έχει αποκτήσει αυξανόμενο όγκο μονοπωλιακών κερδών μέσω ξένων επενδύσεων, νέων επιχειρηματικών εγχειρημάτων και διασυνωριακών συγχωνεύσεων και εξαγορών. Καθώς το χρηματιστικό κεφάλαιο εισπράττει συνεχώς φόρους υποτέλειας από όλο τον κόσμο, η κυριαρχία των χρηματοπιστωτικών ολιγαρχιών εδραιώνεται.

5 Από την παραγωγή στην κερδοσκοπική χρηματοδότηση

Το χρηματοπιστωτικό μονοπωλιακό κεφάλαιο, το οποίο έχει απαλλαγεί από τους συνδεδεμένους με την υλική μορφή περιορισμούς, είναι η υψηλότερη και πιο αφηρημένη μορφή κεφαλαίου και είναι εξαιρετικά ευέλικτο και κερδοσκοπικό. Ελλείψει ρύθμισης, το μονοπωλιακό χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο είναι πολύ πιθανό να λειτουργήσει ενάντια στους στόχους που έχει θέσει μια χώρα για τη βιομηχανική της ανάπτυξη. Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, υπό την καθοδήγηση του κρατικού παρεμβατισμού, οι εμπορικές και οι επενδυτικές τράπεζες λειτουργούσαν χωριστά, η αγορά κινητών αξιών [securities market] εποπτευόταν αυστηρά και η επέκταση του χρηματιστικού κεφαλαίου και η κερδοσκοπική του δραστηριότητα περιορίζονταν σε μεγάλο βαθμό. Στη δεκαετία του 1970, καθώς η επιρροή του κεινσϊανισμού εξασθένησε και οι νεο-φιλελεύθερες ιδέες άρχισαν να κυριαρχούν, η χρηματοπιστωτική βιομηχανία άρχισε μια διαδικασία απορρύθμισης και οι βασικές δυνάμεις ελέγχου της λειτουργίας των χρηματοπιστωτικών αγορών έπαψαν να είναι αυτές των κυβερνήσεων και έγιναν οι ίδιοι οι πρωταγωνιστές των αγορών. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, η κυβέρνηση του Τζίμι Κάρτερ θέσπισε το 1980 το νόμο Depository Institutions Deregulation and Monetary Control Act, ο οποίος κατάργησε τον έλεγχο των επιτοκίων των καταθέσεων και των δανείων, και μέχρι το 1986 η απελευθέρωση των επιτοκίων είχε ολοκληρωθεί. Το 1994, ο νόμος Riegle-Neal Interstate Banking and Branching Efficiency Act έθεσε τέρμα σε όλους τους

γεωγραφικούς περιορισμούς στις τραπεζικές λειτουργίες και επέτρεψε στις τράπεζες να διεξάγουν επιχειρηματικές δραστηριότητες πέρα από τα σύνορα των πολιτειών, αυξάνοντας τον ανταγωνισμό μεταξύ των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Το 1996, εκδόθηκε ο νόμος για τη βελτίωση της εθνικής αγοράς κινητών αξιών [National Securities Market Improvement Act], μειώνοντας αισθητά την εποπτεία στον κλάδο των κινητών αξιών. Το 1999, ακολούθησε ο νόμος για τον εκσυγχρονισμό των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών [Financial Services Modernization Act] και καταργήθηκε πλήρως ο αναγκαστικός διαχωρισμός της εμπορικής τραπεζικής από την επενδυτική τραπεζική και την ασφάλιση, διάταξη η οποία ίσχυε για σχεδόν 70 χρόνια. Οι υποστηρικτές της απελευθέρωσης του χρηματοπιστωτικού τομέα υποστήριξαν αρχικά ότι αν η κυβέρνηση χαλάρωνε την εποπτεία της επί των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και των χρηματοπιστωτικών αγορών, θα βελτιωνόταν περαιτέρω η αποτελεσματικότητα με την οποία κατανέμονται οι χρηματοπιστωτικοί πόροι και ο χρηματοπιστωτικός κλάδος θα ήταν σε θέση να ενισχύσει καλύτερα την οικονομική μεγέθυνση. Όμως, το χρηματιστικό κεφάλαιο έχει πολλές ατίθασες τάσεις και, αν αρθούν οι περιορισμοί που του επιβάλλονται, είναι αρκετά ικανό να συμπεριφερθεί σαν αφηνιασμένο άλογο. Η υπερβολική χρηματιστικοποίηση θα οδηγήσει αναπόφευκτα στην εικονικοποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων και στην εμφάνιση τεράστιων φουσκών πλασματικού κεφαλαίου.

Τα τελευταία 30 χρόνια, το χρηματιστικό κεφάλαιο επεκτάθηκε σε μια διαδικασία που συνδέεται με τη συνεχή αποβιομηχάνιση της οικονομίας. Λόγω της έλλειψης ευκαιριών για παραγωγικές επενδύσεις, οι χρηματοπιστωτικές συναλλαγές έχουν πλέον όλο και λιγότερη σχέση με την πραγματική οικονομία. Το κεφάλαιο που διαφορετικά είναι περιττό κατευθύνεται σε κερδοσκοπικά σχήματα, διογκώνοντας τον όγκο των πλασματικών περιουσιακών στοιχείων στην εικονική οικονομία. Σύμφωνα με αυτές τις εξελίξεις, η ταμειακή ροή [cash flow] των μεγάλων επιχειρήσεων έχει μετατοπιστεί εκτενώς από τις επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου στις χρηματοοικονομικές επενδύσεις, και τα εταιρικά κέρδη προέρχονται πλέον όλο και περισσότερο από χρηματοοικονομικές δραστηριότητες. Μετάξυ του 1982 και του 1990, σχεδόν το 1/4 των ποσών που προηγουμένως επενδύονταν σε εργοστασιακές εγκαταστάσεις και εξοπλισμό στην ιδιωτική πραγματική οικονομία μετατοπίστηκαν στο χρηματοπιστωτικό, ασφαλιστικό και κτηματομεσιτικό τομέα¹⁴. Από τη χαλάρωση των χρηματοπιστωτικών περιορισμών στις δεκαετίες του 1980 και του 1990, οι αλυσίδες supermarket προσέφεραν όλο και μεγαλύτερη ποικιλία χρηματοπιστωτικών προϊόντων στο κοινό, συμπεριλαμβανομένων πιστωτικών και προπληρωμένων χρεωστικών καρτών, αποταμιευτικών και τρεχούμενων λογαριασμών, ασφαλιστικών προγραμμάτων, ακόμη και στεγαστικών υποθηκών¹⁵. Η αρχή της *μεγιστοποίησης της αξίας των μετόχων* που διαδόθηκε από τη δεκαετία του 1980 εξανάγκασε τους διευθύνοντες συμβούλους να θέσουν ως προτεραιότητα τους βραχυπρόθεσμους στόχους. Αντί να αποπληρώνουν χρέη ή να βελτιώνουν τη χρηματοοικονομική δομή της εταιρίας τους, οι διευθύνοντες σύμβουλοι, σε πολλές περιπτώσεις, χρησιμοποιούν τα κέρδη για την επαναγορά των μετοχών της εταιρίας, ανεβάζοντας την τιμή της μετοχής και αυξάνοντας έτσι τους δικούς τους

¹⁴Robert Brenner, *The Economics of Global Turbulence* (London: Verso, 2006).

¹⁵Ryan Isakson, "Food and Finance: The Financial Transformation of Agro-Food Supply Chains", *Journal of Peasant Studies* 41, no. 5 (2014): 749–75.

μισθούς. Από τις εταιρίες που είναι εισηγμένες στο δείκτη Standard & Poor's 500, μεταξύ 2003 και 2012, 449 επένδυσαν συνολικά 2.400 δισεκατομμύρια δολάρια για να αγοράσουν τις δικές τους μετοχές. Το ποσό αυτό αντιστοιχούσε στο 54% των συνολικών εσόδων τους, ενώ άλλο ένα 37% των εσόδων τους καταβλήθηκε ως μερίσματα¹⁶. Το 2006, οι δαπάνες των μη χρηματοπιστωτικών εταιριών των ΗΠΑ για την επαναγορά των δικών τους μετοχών ισούνταν με το 43,9% των μη οικιστικών επενδυτικών δαπανών¹⁷.

Ο χρηματοπιστωτικός / χρηματοοικονομικός τομέας κυριαρχεί, επίσης, στην κατανομή της υπεραξίας εντός του μη χρηματοπιστωτικού τομέα. Τα ποσά που καταβάλλονται ως μερίσματα και bonus στο μη χρηματοπιστωτικό εταιρικό τομέα αντιστοιχούν σε όλο και μεγαλύτερο ποσοστό των συνολικών κερδών. Μετάξυ της δεκαετίας του 1960 και της δεκαετίας του 1990, ο δείκτης διανομής μερισμάτων (ο λόγος των μερισμάτων προς τα προσαρμοσμένα κέρδη μετά φόρων) του εταιρικού τομέα των ΗΠΑ υπέστη σημαντική αύξηση. Ενώ ο μέσος όρος στη δεκαετία του 1960 και του 1970 ήταν 42,4% και 42,3% αντίστοιχα, από το 1980 έως το 1989 δεν έπεσε ποτέ κάτω από το 44%. Παρόλο που τα συνολικά εταιρικά κέρδη μειώθηκαν κατά 17%, τα συνολικά μερίσματα αυξήθηκαν κατά 13% και ο δείκτης διανομής μερισμάτων έφτασε το 57%¹⁸. Τις ημέρες πριν από το ξέσπασμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης στις ΗΠΑ το 2008, η αναλογία των καθαρών bonus προς τα καθαρά κέρδη μετά φόρων ανερχόταν περίπου στο 80% των τελικών κεφαλαίων κατανομών των εταιριών¹⁹. Επιπλέον, η έκρηξη της εικονικής οικονομίας δεν έχει καμία απολύτως σχέση με την ικανότητα της πραγματικής οικονομίας να υποστηρίξει μια τέτοια μεγέθυνση.

Η στασιμότητα και η συρρίκνωση της πραγματικής οικονομίας συνυπάρχουν με την υπερβολική ανάπτυξη της εικονικής οικονομίας. Η αξία που δημιουργείται στην πραγματική οικονομία εξαρτάται από αυτή την αγοραστική δύναμη η οποία εμφανίστηκε μέσω της επέκτασης των φουσκών των περιουσιακών στοιχείων και της ανόδου των τιμών των περιουσιακών στοιχείων, το λεγόμενο φαινόμενο του πλούτου. Καθώς το χάσμα μεταξύ πλούσιων και φτωχών συνεχίζει να διευρύνεται, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι υποχρεωμένα, με την υποστήριξη της κυβέρνησης, να βασίζονται σε μια ποικιλία χρηματοπιστωτικών καινοτομιών για να στηρίξουν την τροφοδοτούμενη με πίστωση κατανάλωση από πολίτες οι οποίοι δεν είναι ιδιοκτήτες περιουσιακών στοιχείων και να διασπείρουν τους προκύπτοντες χρηματοπιστωτικούς κινδύνους. Εν τω μεταξύ, τα τεράστια φαινόμενα εισοδήματος και πλούτου τα οποία δημιουργούνται από την εμφάνιση στο προσκήνιο των παράγωγων χρηματοοικονομικών προϊόντων και τη μεγέθυνση των φουσκών περιουσιακών στοιχείων προσελκύουν περισσότερους επενδυτές στην εικονική οικονομία. Οδηγούμενα από τα μονοπωλιακά κέρδη, δημιουργούνται πολυάριθμα παράγωγα χρηματοπιστωτικά προϊόντα. Οι καινοτομίες στον τομέα των χρηματο-

¹⁶William Lazonick, "Profits Without Prosperity", Harvard Business Review (September 2014).

¹⁷Thomas I. Palley, "Financialization: What It Is and Why It Matters" (Levy Economics Institute, Working Paper No. 525, December 2007), 19.

¹⁸Huang, Yiyi, "The Origin and Development of the Maximization of the Shareholder Value" [in Chinese], New Finance Economics 7 (2004).

¹⁹Erdogan Bakir and Al Campbell, "Neoliberalism, the Rate of Profit and the Rate of Accumulation", Science Society 74, no. 3 (2010): 323-42.

πιστωτικών προϊόντων επιμηχύνουν, επίσης, την αλυσίδα χρέους και χρησιμεύουν για τη μετακύλιση των χρηματοοικονομικών κινδύνων. Ένα παράδειγμα είναι η τιτλοποίηση ενυπόθητων δανείων χαμηλής εξασφάλισης· στρώματα επί στρωμάτων αυτών συσκευάστηκαν μαζί, με φαινομενικό σκοπό την αύξηση της πιστοληπτικής ικανότητας των εμπλεκόμενων προϊόντων, αλλά στην πραγματικότητα για να μεταφερθούν υψηλά επίπεδα κινδύνου σε άλλους. Όλο και περισσότερο, το εμπόριο χρηματοπιστωτικών προϊόντων διαχωρίζεται από την παραγωγή· είναι ακόμη δυνατό να πούμε ότι δεν έχει καμία σχέση με την παραγωγή και είναι μόνο μια συναλλαγή τυχερών παιχνιδιών.

6 Το μονοπώλιο του δολαρίου των ΗΠΑ και η πνευματική / διανοητική ιδιοκτησία

Ξανά στο έργο του *Ιμπεριαλισμός, το ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού*, ο Λένιν δήλωσε: «Χαρακτηριστικό της παλαιάς κεφαλαιοκρατίας, όταν ο ελεύθερος ανταγωνισμός κυριαρχούσε αδιαίρετα, ήταν η εξαγωγή αγαθών. Χαρακτηριστικό του τελευταίου σταδίου της κεφαλαιοκρατίας, όταν κυριαρχούν τα μονοπώλια, είναι η εξαγωγή κεφαλαίου»²⁰. Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η εμβάθυνση και η τελειοποίηση του διεθνούς καταμερισμού της εργασίας έφερε περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες και περιοχές στο παγκόσμιο οικονομικό δίκτυο. Εντός του παγκόσμιου παραγωγικού μηχανισμού, κάθε χώρα και επιχείρηση είναι φαινομενικά σε θέση να ασκήσει τα δικά της συγκριτικά πλεονεκτήματα. Ακόμα και οι λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες μπορούν να στηριχθούν στη φτηνή εργασία και στα πλεονεκτήματα των πόρων που μπορεί να διαθέτουν, ώστε να επιτρέψουν τη συμμετοχή τους στο διεθνή καταμερισμό της εργασίας και τη διεθνή συνεργασία. Ωστόσο, το πραγματικό κίνητρο του μονοπωλιακού κεφαλαίου είναι ο ανταγωνισμός για ευνοϊκές πλατφόρμες εμπορίου και η λεηλασία υψηλών μονοπωλιακών κερδών. Ειδικότερα, η ηγεμονία του δολαρίου των ΗΠΑ και το μονοπώλιο των ανεπτυγμένων χωρών στην πνευματική / διανοητική ιδιοκτησία σημαίνουν ότι οι διεθνείς ανταλλαγές είναι σοβαρά άνισες [ανισομερείς]. Έτσι, τα χαρακτηριστικά του παλαιού ιμπεριαλισμού, τα οποία συνυπάρχουν με την εμπορευματική παραγωγή, καθορίζουν τη γενική παραγωγή του κεφαλαίου. Εν τω μεταξύ, τα χαρακτηριστικά του νεο-ιμπεριαλισμού, τα οποία συνυπάρχουν με την εμπορευματική παραγωγή και τη γενική παραγωγή του κεφαλαίου, είναι η παραγωγή του δολαρίου των ΗΠΑ και της πνευματικής / διανοητικής ιδιοκτησίας.

Το τρίτο χαρακτηριστικό του νεο-ιμπεριαλισμού ορίζεται από την ηγεμονία του δολαρίου των ΗΠΑ και το μονοπώλιο της πνευματικής / διανοητικής ιδιοκτησίας του ανεπτυγμένου κόσμου, τα οποία από κοινού γεννούν τον άνισο [ανισομερή] διεθνή καταμερισμό της εργασίας μαζί με μια πολωμένη παγκόσμια οικονομία και κατανομή του πλούτου. Σε καθεμία από τις 4 πτυχές οι οποίες μπορούν να συνοψιστούν ως κράτος-κεφάλαιο, κεφάλαιο-εργασία, κεφάλαιο-κεφάλαιο και κράτος-κράτος, οι κυρίαρχες δυνάμεις του γιγάντιου μονοπωλιακού κεφαλαίου και του

²⁰Lenin, Selected Works, 212.

νεο-ιμπεριαλισμού ενισχύονται περαιτέρω υπό τις συνθήκες της οικονομικής παγκοσμιοποίησης και της χρηματοπιστωτικής απελευθέρωσης.

7 Η χωρική επέκταση της σχέσης κεφαλαίου-εργασίας: Παγκόσμιες αλυσίδες αξίας και το παγκόσμιο εργασιακό αρμπιτράζ (πρόκριση συναλλαγών)

Μέσω μηχανισμών οι οποίοι περιλαμβάνουν την εξωτερική ανάθεση, τη δημιουργία θυγατρικών και τη σύναψη στρατηγικών συμμαχιών, οι πολυεθνικές ενσωματώνουν (ολοκληρώνουν) όλο και περισσότερες χώρες και εταιρίες στα παγκόσμια δίκτυα παραγωγής στα οποία κυριαρχούν. Ο λόγος για τον οποίο η συσσώρευση κεφαλαίου μπορεί να επιτευχθεί σε αυτή την παγκόσμια κλίμακα είναι η ύπαρξη ενός μεγάλου, χαμηλού κόστους παγκόσμιου εργατικού δυναμικού. Σύμφωνα με στοιχεία της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας, το συνολικό εργατικό δυναμικό του κόσμου αυξήθηκε από 1,9 σε 3,1 δισεκατομμύρια μεταξύ 1980 και 2007. Από αυτούς τους ανθρώπους, το 73% προερχόταν από αναπτυσσόμενες χώρες, με την Κίνα και την Ινδία να αντιπροσωπεύουν το 40%²¹. Οι πολυεθνικές εταιρίες είναι όλες οργανωμένες οντότητες, ενώ για το παγκόσμιο εργατικό δυναμικό είναι εξαιρετικά δύσκολο να ενωθεί αποτελεσματικά και να υπερασπιστεί τα δικαιώματά του. Λόγω της ύπαρξης του παγκόσμιου εφεδρικού στρατού της εργασίας, το κεφάλαιο μπορεί να χρησιμοποιήσει τη στρατηγική του διαίρει και βασίλευε για να πειθαρχήσει τους μισθωτούς εργαζόμενους. Κατά τη διάρκεια δεκαετιών, το μονοπωλιακό κεφάλαιο έχει μεταφέρει τους τομείς παραγωγής των οικονομιών του ανεπτυγμένου κόσμου στις χώρες του Παγκόσμιου Νότου, αναγκάζοντας τα εργατικά δυναμικά στις διάφορες περιοχές του πλανήτη να ανταγωνίζονται μεταξύ τους για τα βασικά εισοδήματα διαβίωσης. Μέσω αυτής της διαδικασίας, οι πολυεθνικές επιχειρήσεις είναι σε θέση να αποσπούν τεράστια ιμπεριαλιστικά ενοίκια από τους εργαζόμενους του κόσμου²². Επιπλέον, αυτές οι γιγάντιες επιχειρήσεις είναι σε ευνοϊκή θέση για να οργανώνουν ομάδες πίεσης των κυβερνήσεων των αναπτυσσόμενων χωρών ώστε να διαμορφώνουν πολιτικές που ωφελούν τη ροή του κεφαλαίου και των επενδύσεων. Προσπαθώντας να διασφαλίσουν την αύξηση του ΑΕΠ, παρακινώντας το διεθνές κεφάλαιο να επενδύσει και να εγκαταστήσει εργοστάσια, οι κυβερνήσεις πολλών αναπτυσσόμενων χωρών όχι μόνο αγνοούν την προστασία της κοινωνικής πρόνοιας και των εργασιακών δικαιωμάτων, αλλά και εγγυώνται διάφορα προνομιακά μέτρα, όπως φορολογικές παραχωρήσεις και πιστωτική στήριξη. Η παγκοσμιοποίηση της παραγωγής επέτρεψε, έτσι, στις ανεπτυγμένες κεφαλαιοκρατικές χώρες να εκμεταλλεύονται το λιγότερο ανεπτυγμένο κόσμο με έναν πιο «πολιτισμένο» τρόπο υπό το σύνθημα του δίκαιου εμπορίου.

²¹John Bellamy Foster, Robert W. McChesney, and R. Jamil Jonna, “The Global Reserve Army of Labor and the New Imperialism”, *Monthly Review* 63, no. 6 (November 2011): 3.

²²Imperialist rent is the result of the differential in the prices of labor power of equal productivity. Samir Amin, “The Surplus in Monopoly Capitalism and the Imperialist Rent”, *Monthly Review* 64, no. 3 (July–August 2012): 83.

Προκειμένου να προωθήσουν τον εκσυγχρονισμό τους, οι αναπτυσσόμενες χώρες συχνά δεν έχουν επιλογή παρά να αποδεχτούν το κεφάλαιο που προσφέρουν οι ιμπεριαλιστές -μαζί με τους όρους και τις επιβαρύνσεις τα οποία το συνοδεύουν.

8 Μονοπωλιακό, χρηματιστικό κεφάλαιο και πολυεθνική εταιρική κυριαρχία

Η νέα δομή του διεθνούς καταμερισμού της εργασίας κληρονομεί το παλαιό μη ισορροπημένο και άνισο [ανισομερές] σύστημα. Αν και η παραγωγή και η εμπορία είναι κατακερματισμένες, τα κέντρα ελέγχου της έρευνας και ανάπτυξης, της χρηματοδότησης και του κέρδους εξακολουθούν να είναι οι πολυεθνικές εταιρίες. Αυτές οι εταιρικές οντότητες καταλαμβάνουν συνήθως την κορυφή του κάθετου καταμερισμού της εργασίας, κατέχοντας τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας που συνδέονται με τα βασικά συνιστώσες / συστατικά [της παραγωγής]. Οι γιγάντιες, παγκόσμιες εταιρίες είναι υπεύθυνες για τη διαμόρφωση της τεχνολογίας και των προτύπων προϊόντων, καθώς και για τον έλεγχο των συνδέσεων σχεδιασμού, έρευνας και ανάπτυξης. Εν τω μεταξύ, οι «εταίροι» τους στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι συνήθως συμβεβλημένοι με τις πολυεθνικές εταιρίες και είναι οι αποδέκτες αυτών των προτύπων προϊόντων. Συνήθως ασχολούνται με δραστηριότητες έντασης εργασίας όπως η παραγωγή, η επεξεργασία και η συναρμολόγηση και είναι υπεύθυνοι για την παραγωγή απλών εξαρτημάτων / μερών σε μαζικές ποσότητες. Εκτελώντας σχετικά μη εξειδικευμένες εργοστασιακές λειτουργίες για τις πολυεθνικές, οι επιχειρήσεις αυτές αποκομίζουν μόνο ισχνά κέρδη. Οι θέσεις εργασίας σε αυτές τις επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται γενικά από χαμηλούς μισθούς, υψηλή ένταση εργασίας, πολλές ώρες εργασίας και κακό εργασιακό περιβάλλον. Παρόλο που η αξία που ενσωματώνεται στα προϊόντα δημιουργείται κύρια από τους εργαζόμενους στην παραγωγή στα εργοστάσια του αναπτυσσόμενου κόσμου, το μεγαλύτερο μέρος της προστιθέμενης αξίας ληλατείται από τις πολυεθνικές δια της άνισης [ανισομερούς] ανταλλαγής εντός των δικτύων παραγωγής. Το ποσοστό των υπερπόντιων κερδών στο σύνολο των κερδών των εταιριών των ΗΠΑ αυξήθηκε από 5% το 1950 σε 35% το 2008. Το ποσοστό των κερδών που διατηρούνται στο εξωτερικό αυξήθηκε από 2% το 1950 σε 113% το 2000. Το ποσοστό των υπερπόντιων κερδών εντός των συνολικών κερδών των ιαπωνικών εταιριών αυξήθηκε από 23,4% το 1997 σε 52,5% το 2008²³. Σε μια ελαφρώς διαφορετική λογιστική, το μερίδιο των αλλοδαπών κερδών των εταιριών των ΗΠΑ ως ποσοστό των εγχώριων εταιρικών κερδών των ΗΠΑ αυξήθηκε από 4% το 1950 σε 29% το 2019²⁴. Οι πολυεθνικές εταιρίες είναι συχνά σε θέση να χρησιμοποιούν το μονοπώλιο της πνευματικής ιδιοκτησίας τους για να παράγουν τεράστιες αποδόσεις. Η πνευματική ιδιοκτησία περιλαμβάνει το σχεδιασμό προϊόντων, τα εμπορικά σήματα και τα σύμβολα και τις εικόνες που χρησιμοποιούνται στο μάρκετινγκ. Αυτά προστατεύονται από κανόνες και νόμους που καλύπτουν τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας,

²³Cui Xuedong, "Is the Contemporary Capitalist Crisis a Minsky-Type Crisis or a Marxist Crisis?" [in Chinese], *Studies on Marxism* 9 (2018).

²⁴John Bellamy Foster, R. Jamil Jonna, and Brett Clark, "The Contagion of Capital", *Monthly Review* 72, no. 8 (January 2021): 9.

τα πνευματικά δικαιώματα και τα εμπορικά σήματα. Τα στοιχεία της Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη δείχνουν ότι τα δικαιώματα και οι αμοιβές αδειοδότησης που καταβάλλονται στις πολυεθνικές εταιρίες αυξήθηκαν από 31 δισεκατομμύρια δολάρια το 1990 σε 333 δισεκατομμύρια δολάρια το 2017²⁵.

Με την πρόοδο της χρηματοπιστωτικής απελευθέρωσης, το χρηματιστικό κεφάλαιο δεν εξυπηρετεί πλέον απλώς το βιομηχανικό κεφάλαιο, αλλά το έχει ξεπεράσει κατά πολύ. Οι χρηματοοικονομικοί ολιγάρχες και οι εισοδηματίες είναι πλέον κυρίαρχοι. Σε διάστημα μόλις 20 ετών από το 1987, το χρέος στη διεθνή πιστωτική αγορά εκτινάχθηκε από μόλις 11 τρισεκατομμύρια δολάρια σε 48 τρισεκατομμύρια δολάρια, με ρυθμό αύξησης που υπερβαίνει κατά πολύ αυτόν της παγκόσμιας οικονομίας στο σύνολό της²⁶.

9 Νεο-ιμπεριαλισμός και νεο-φιλελεύθερο κράτος

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, ο οικονομικός στασιμοπληθωρισμός είδε τον κενυσιανισμό να εγκαταλείπεται από τις κυβερνήσεις ή να χρησιμοποιείται πολύ λιγότερο. Οι νεο-φιλελεύθερες προσεγγίσεις, όπως ο σύγχρονος μονεταρισμός, η σχολή των ορθολογικών προσδοκιών και οι «θεωρίες» της προσφοράς αποτελούν κοινό τόπο μεταξύ των οικονομολόγων και κυριαρχούν στην οικονομική «θεωρία» και πολιτική στις νεο-ιμπεριαλιστικές χώρες. Αυτό συμβαίνει επειδή οι προσεγγίσεις αυτές συμφωνούν με την επεκτεινόμενη παγκοσμιοποίηση και τη χρηματιστικοποίηση του μονοπωλιακού κεφαλαίου. Ο νεο-φιλελευθερισμός είναι μια υπερδομή [ένα εποικοδόμημα] που έχει ανακύψει στη βάση του χρηματοπιστωτικού μονοπωλιακού κεφαλαίου· ουσιαστικά, αποτελεί τη βάση για την ιδεολογία και τις πολιτικές που απαιτούνται για τη διατήρηση της κυριαρχίας του νεο-ιμπεριαλισμού. Στη δεκαετία του 1980, ο πρόεδρος των ΗΠΑ Ρόναλντ Ρέιγκαν και η πρωθυπουργός της Βρετανίας Μάργκαρετ Θάτσερ ήταν οι παγκόσμιοι σημαιοφόροι του νεο-φιλελευθερισμού. Υποστηρίζοντας τις ιδέες του σύγχρονου μονεταρισμού και τις θέσεις των σχολών της ιδιωτικής ιδιοκτησίας και της προσφοράς, εφάρμοσαν ιδιωτικοποιήσεις και μεταρρυθμίσεις προσανατολισμένες στην αγορά, χαλάρωσαν την κρατική εποπτεία και αποδυνάμωσαν τη δύναμη των εργατικών συνδικάτων να υπερασπιστούν τα δικαιώματα της εργατικής τάξης. Μετά την ανάληψη των καθηκόντων του, ο Ρέιγκαν ενέκρινε άμεσα τη σύσταση μιας ειδικής ομάδας διευθύνοντων συμβούλων, με διευθυντή τον αντιπρόεδρο Τζορτζ Μπους, για την ανάκληση ή τη χαλάρωση κανονισμών / ρυθμίσεων. Οι αλλαγές που υποστήριξε η ομάδα αφορούσαν την ασφάλεια των θέσεων εργασίας, την προστασία της εργασίας και την προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών. Η κυβέρνηση Ρέιγκαν ένωσε, επίσης, τις δυνάμεις της με τους μεγάλους κεφαλαιοκράτες για να χτυπήσει τα εργατικά συνδικάτα στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, απολύοντας ηγέτες συνδικαλιστές και διοργανωτές, και αφήνοντας την εργατική τάξη, που βρισκόταν ήδη σε αδύναμη θέση, σε ακόμη χειρότερη θέση. Το λεγόμενο σύμπλεγμα

²⁵United Nations Conference on Trade and Development, World Investment Report 2018.

²⁶Cheng Enfu and Hou Weimin, “The Root of the Western Financial Crisis Lies in the Intensification of the Basic Contradiction of Capitalism” [in Chinese], Hongqi Wengao 7 (2018).

Ουάσινγκτον-Wall Street υποστήριζε ότι τα συμφέροντα της Wall Street και των Ηνωμένων Πολιτειών ήταν ταυτόσημα: ότι ήταν καλό για τη Wall Street ήταν καλό για τη χώρα. Η αμερικανική κυβέρνηση είχε στην πράξη γίνει ένα εργαλείο για την χρηματοοικονομική ολιγαρχία για την επιδίωξη των οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων της²⁷. Επομένως, δεν ήταν οι ψήφοι των πολιτών, ούτε καν το δημοκρατικό σύστημα της διάκρισης των εξουσιών, αλλά η χρηματοοικονομική ολιγαρχία της Wall Street και το στρατιωτικό, βιομηχανικό σύμπλεγμα που έλεγχαν τελικά την κυβέρνηση. Η Wall Street επηρέαζε την πολιτική διαδικασία και τη διαμόρφωση πολιτικής στις Ηνωμένες Πολιτείες παρέχοντας προεκλογικές συνεισφορές και χειραγωγώντας τα μέσα ενημέρωσης. Αιχμάλωτη των μονοπωλιακών ομάδων συμφερόντων, η κυβέρνηση των ΗΠΑ είχε ελάχιστη δύναμη να προωθήσει την υγιή ανάπτυξη της οικονομίας και της κοινωνίας και να βελτιώσει το βιοπορισμό των ανθρώπων. Ο κατάλογος των στελεχών της Wall Street με ετήσιους μισθούς δεκάδων εκατομμυρίων δολαρίων παρουσιάζει πολλές αντιστοιχίες με τα άτομα που κατέχουν κορυφαία κυβερνητικά αξιώματα των ΗΠΑ. Για παράδειγμα, ο 70ός υπουργός Οικονομικών των ΗΠΑ, Robert Edward Rubin, είχε προηγουμένως περάσει 26 χρόνια εργαζόμενος στην επενδυτική τράπεζα Goldman Sachs. Ο 74ος υπουργός Οικονομικών, ο Henry Paulson, είχε προηγουμένως υπηρετήσει τον όμιλο Goldman Sachs ως πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος. Πολλά υψηλόβαθμα στελέχη της κυβέρνησης του Ντόναλντ Τραμπ είχαν, επίσης, ιστορικό ως στελέχη μονοπωλιακών επιχειρήσεων. Η ύπαρξη αυτού του μηχανισμού «περιτρεφόμενης πόρτας» σημαίνει ότι ακόμη και αν η κυβέρνηση εισάγει σχετικές πολιτικές χρηματοπιστωτικής ρύθμισης, θα είναι δύσκολο να κλονίσει εκ βάθρων τα συμφέροντα των χρηματοπιστωτικών chaebols της Wall Street.

Κάθε φορά που συμβαίνει μια χρηματοοικονομική κρίση, η κυβέρνηση παρέχει έκτακτη βοήθεια στους μονοπωλιακούς ολιγάρχες της Wall Street. Αμερικανοί ειδικοί έχουν διαπιστώσει ότι η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ έχει χρησιμοποιήσει μυστικά δάνεια έκτακτης ανάγκης για να καλύψει τις ανάγκες μεγάλων ομάδων συμφερόντων της Wall Street, παρέχοντας σε ορισμένες περιπτώσεις ισχυρή υποστήριξη σε τραπεζίτες που είναι μέλη του διοικητικού συμβουλίου περιφερειακών τραπεζών της Ομοσπονδιακής Τράπεζας των ΗΠΑ. Το 2007, ξέσπασε η κρίση των ενυπόθητων στεγαστικών δανείων μειωμένης εξασφάλισης στις ΗΠΑ. Η Bear Stearns, μία από τις πέντε μεγαλύτερες επενδυτικές τράπεζες της Wall Street, εξαγοράστηκε από την JPMorgan Chase. Η Lehman Brothers κήρυξε πτώχευση και η Merrill Lynch εξαγοράστηκε από τη Bank of America. Η Goldman Sachs, ωστόσο, επέζησε· στους κυριότερους λόγους συμπεριλαμβάνεται η απόφαση της κυβέρνησης να χορηγήσει επειγόντως στη Goldman Sachs το καθεστώς εταιρίας χαρτοφυλακίου, επιτρέποντάς της να λάβει τεράστια σωτήρια κεφάλαια από την Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ. Επιπλέον, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ απαγόρευσε το shorting [πώληση (μετοχών, άλλων τίτλων) πριν από την απόκτησή / κατοχή τους, με στόχο την επίτευξη κέρδους ότι πέσει η τιμή] των χρηματοοικονομικών μετοχών²⁸.

²⁷Lu Baolin, "Criticism and Reflection of the Supplyism of the 'Reagan Revolution' and 'Thatcher's New Deal': In the Perspective of the Relations between Labor and Capital of Marxist Economics" [in Chinese], Contemporary Economic Research 6 (2016).

²⁸"How Powerful Is the 'Goldman Sachs Gang' in Influencing U.S. Politics?" [in Chinese],

10 Η ηγεμονία του δολαρίου των ΗΠΑ, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και η λεηλασία του παγκόσμιου πλούτου

Τον Ιούλιο του 1944, με πρωτοβουλία των κυβερνήσεων των ΗΠΑ και της Βρετανίας, εκπρόσωποι 44 χωρών συγκεντρώθηκαν στο Bretton Woods του New Hampshire για να συζητήσουν τα σχέδια για το μεταπολεμικό νομισματικό σύστημα. Κατά τη διάρκεια της Διάσκεψης του Bretton Woods, ψηφίστηκαν τα έγγραφα *Τελική Πράξη της Νομισματικής και Χρηματοπιστωτικής Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών, Άρθρα Συμφωνίας του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και Άρθρα Συμφωνίας της Διεθνούς Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης* [Final Act of the United Nations Monetary and Financial Conference, Articles of Agreement of the International Monetary Fund, and Articles of Agreement of the International Bank for Reconstruction and Development] -ευρέως γνωστά ως *Συμφωνίες του Bretton Woods*. Σημείο κλειδί του συστήματος του Bretton Woods ήταν η οικοδόμηση μιας διεθνούς νομισματικής τάξης με επίκεντρο το δολάριο των ΗΠΑ²⁹. Τα άλλα νομίσματα ήταν συνδεδεμένα [με συναλλαγματικές ισοτιμίες] με το δολάριο, το οποίο με τη σειρά του ήταν συνδεδεμένο [με ισοτιμία] με το χρυσό. Το δολάριο των ΗΠΑ άρχισε τότε να παίζει το ρόλο του παγκόσμιου νομίσματος, αντικαθιστώντας τη βρετανική λίρα. Το μοναδικό πλεονέκτημα που απορρέει από την κεντρική θέση του αμερικανικού δολαρίου στο διεθνές νομισματικό σύστημα δίνει στις ΗΠΑ μια ειδική θέση συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες του κόσμου. Το δολάριο ΗΠΑ αποτελεί το 70% των παγκόσμιων συναλλαγματικών αποθεμάτων, ενώ αντιπροσωπεύει το 68% των διεθνών εμπορικών διακανονισμών, το 80% των συναλλαγών ξένου συναλλάγματος και το 90% των διεθνών τραπεζικών συναλλαγών. Επειδή το αμερικανικό δολάριο είναι το διεθνώς αναγνωρισμένο αποθεματικό νόμισμα και το νόμισμα διακανονισμού συναλλαγών, οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν είναι μόνο σε θέση να το ανταλλάσσουν με πραγματικά εμπορεύματα, πόρους και εργατικό δυναμικό και, ως εκ τούτου, να καλύπτουν το μακροπρόθεσμο εμπορικό τους έλλειμμα και το δημοσιονομικό τους έλλειμμα, αλλά μπορούν, επίσης, να κάνουν διασυνοριακές επενδύσεις και να πραγματοποιούν διασυνοριακές συγχωνεύσεις υπερπόντιων επιχειρήσεων χρησιμοποιώντας τα αμερικανικά δολάρια που εκτυπώνουν σχεδόν χωρίς κόστος. Η ηγεμονία του αμερικανικού δολαρίου παρέχει μια εξαιρετική απεικόνιση της ληστρικής φύσης του νεο-ιμπεριαλισμού. Οι Ηνωμένες Πολιτείες μπορούν, επίσης, να αποκτήσουν διεθνή εισόδημα που προκύπτει από το εκδοτικό τους προνόμιο seigniorage εξάγοντας δολάρια ΗΠΑ και μπορούν να μειώσουν το εξωτερικό τους χρέος υποτιμώντας το δολάριο ΗΠΑ ή περιουσιακά στοιχεία που τιμολογούνται σε δολάρια ΗΠΑ. Η ηγεμονία του δολαρίου ΗΠΑ έχει, επίσης, προκαλέσει τη μεταφορά πλούτου από τις χώρες-οφειλέτες στις χώρες-πιστωτές. Αυτό σημαίνει ότι οι φτωχές χώρες επιχορηγούν τις πλούσιες,

Global Times, January 18, 2017.

²⁹hen Jianqi, "On the Issue of the Contemporary Counter-globalization and Its Response" [in Chinese], Science of Leadership Forum 10 (2017); He Bingmeng, Liu Rongcang, and Liu Shucheng, Asian Financial Crisis: Analysis and Countermeasures [in Chinese] (Beijing: Social Sciences Academic Press, 2007), 66.

πράγμα που είναι εντελώς άδικο.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, τα διεθνή μονοπώλια ελέγχουν το 80% των παγκόσμιων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, της μεταφοράς τεχνολογίας και των περισσότερων διεθνώς αναγνωρισμένων εμπορικών σημάτων, κάτι που τους έχει αποφέρει μεγάλες ποσότητες εσόδων. Σύμφωνα με στοιχεία από το Science and Engineering Indicators 2018 Digest, που δημοσιεύθηκε από το Εθνικό Επιστημονικό Συμβούλιο της Αμερικής τον Ιανουάριο του 2018, το συνολικό παγκόσμιο διασυνοριακό εισόδημα από την παραχώρηση αδειών πνευματικής ιδιοκτησίας το 2016 ήταν 272 δισεκατομμύρια δολάρια. Οι Ηνωμένες Πολιτείες ήταν ο μεγαλύτερος εξαγωγέας πνευματικής / διανοητικής ιδιοκτησίας, με τα έσοδα από αυτή την πηγή να ανέρχονται στο 45% των παγκόσμιων συνολικών. Το αντίστοιχο ποσοστό για την Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν 24%, για την Ιαπωνία 14% και για την Κίνα λιγότερο από 5%. Σε ευθεία αντίθεση, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας που πλήρωσε η Κίνα σε άλλες χώρες αυξήθηκαν από 1,9 δισεκατομμύρια δολάρια το 2001 σε 28,6 δισεκατομμύρια δολάρια το 2017, ενώ το έλλειμμα της Κίνας στις διασυνοριακές συναλλαγές πνευματικής ιδιοκτησίας έφθασε σε περισσότερα από 20 δισεκατομμύρια δολάρια. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, το ετήσιο καθαρό εισόδημα των ΗΠΑ από την παραχώρηση αδειών πνευματικής ιδιοκτησίας σε άλλες χώρες ήταν τουλάχιστον 80 δισεκατομμύρια δολάρια³⁰.

11 Το νέο μονοπώλιο της διεθνούς ολιγαρχικής συμμαχίας

Ο Λένιν ανέφερε στο *Ιμπεριαλισμός, το ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού* ότι «η εποχή του τελευταίου σταδίου της κεφαλαιοκρατίας μας δείχνει ότι ωριμάζουν ορισμένες σχέσεις μεταξύ κεφαλαιοκρατικών ενώσεων, βάσει του οικονομικού μοίρασματος του κόσμου· ενώ παράλληλα και σε σχέση με αυτό, ωριμάζουν ορισμένες σχέσεις μεταξύ πολιτικών συμμαχιών, μεταξύ κρατών, επί της βάσης του εδαφικού μοίρασματος του κόσμου, τον αγώνα για αποικίες, τον “αγώνα για σφαίρες επιρροής”»³¹. Το χρηματιστικό κεφάλαιο και η εξωτερική του πολιτική, η οποία είναι ο αγώνας των μεγάλων δυνάμεων για το οικονομικό και πολιτικό μοίρασμα του κόσμου, δημιουργούν μια σειρά από μεταβατικές μορφές κρατικής εξάρτησης. Δύο κύριες ομάδες χωρών -αυτές που κατέχουν αποικίες και οι ίδιες οι αποικίες- είναι χαρακτηριστικές αυτής της εποχής, όπως και οι ποικίλες μορφές των εξαρτημένων χωρών οι οποίες χώρες, πολιτικά, είναι τυπικά ανεξάρτητες, αλλά στην πραγματικότητα είναι μπλεγμένες στο δίχτυ της χρηματοοικονομικής και διπλωματικής εξάρτησης³². Σήμερα, ο νεο-ιμπεριαλισμός έχει διαμορφώσει νέες συμμαχίες και ηγεμονικές σχέσεις στο οικονομικό, πολιτικό, πολιτιστικό και στρατιωτικό πεδίο.

Στο πλαίσιο του νέου μονοπωλίου των διεθνών ολιγαρχών, το τέταρτο χαρακτηριστικό του νεο-ιμπεριαλισμού είναι ο σχηματισμός μιας διεθνούς μονοπωλιακής

³⁰Yang Yunxia, “The New Demonstrations of Capitalist Intellectual Property Monopoly and its Essence” [in Chinese], Studies on Marxism 3 (2019).

³¹Lenin, Selected Works, 223.

³²Lenin, Selected Works, 230.

κεφαλαιοκρατικής συμμαχίας μεταξύ ενός ηγεμόνα και αρκετών άλλων μεγάλων δυνάμεων. Ένα οικονομικό θεμέλιο που αποτελείται από την πολιτική του χρήματος, το χυδαίο πολιτισμό και τις στρατιωτικές απειλές έχει διαμορφωθεί γι' αυτούς για να εκμεταλλεύονται και να καταπιέζουν δια του μονοπωλίου και το εσωτερικό και το εξωτερικό.

12 Η G7 ως ο στυλοβάτης του αυτοκρατορικού κεφαλαιοκρατικού πυρήνα

Και η τρέχουσα διεθνής μονοπωλιακή οικονομική συμμαχία του νεο-ιμπεριαλισμού και το πλαίσιο της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης κυριαρχούνται από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η ομάδα G6 σχηματίστηκε το 1975 από 6 ηγετικές βιομηχανικές χώρες, τις Ηνωμένες Πολιτείες, το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γερμανία, τη Γαλλία, την Ιαπωνία και την Ιταλία, και έγινε το G7 όταν ο Καναδάς προσχώρησε το επόμενο έτος. Η [ομάδα] G7 και οι μονοπωλιακές οργανώσεις της είναι οι πλατφόρμες συντονισμού, ενώ το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), η Παγκόσμια Τράπεζα και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου είναι τα λειτουργικά όργανα. Η παγκόσμια τάξη της οικονομικής διακυβέρνησης που δημιουργήθηκε υπό το σύστημα Bretton Woods μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο είναι ουσιαστικά μια υψηλού επιπέδου διεθνής κεφαλαιοκρατική μονοπωλιακή συμμαχία που χειραγωγείται από τις Ηνωμένες Πολιτείες για την εξυπηρέτηση των στρατηγικών οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων τους. Στις αρχές της δεκαετίας του 1970, το αμερικανικό δολάριο αποσυνδέθηκε από το χρυσό και το νομισματικό σύστημα του Bretton Woods κατέρρευσε. Στη συνέχεια, η μία μετά την άλλη, οι σύνοδοι κορυφής των χωρών της G7 ανέλαβαν την ευθύνη για την ενίσχυση της δυτικής συναίνεσης, την αντιπαράθεση με τις σοσιαλιστικές χώρες της Ανατολής και το μπουκοτάζ των αιτημάτων των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών του Νότου για μεταρρυθμίσεις στη διεθνή οικονομική και πολιτική τάξη³³. Από τότε που ο νεο-φιλελευθερισμός έγινε το σύνολο των εννοιών που κυριαρχούν στην παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση, αυτοί οι πολυμερείς θεσμοί και πλατφόρμες έγιναν η κινητήρια δύναμη για την επέκταση του νεο-φιλελευθερισμού σε ολόκληρο τον κόσμο. Σύμφωνα με τις επιθυμίες της διεθνούς ολιγαρχίας των χρηματοπιστωτικών μονοπωλίων και των συμμάχων της, οι οργανισμοί αυτοί δε φείδονται προσπαθειών για να ωθήσουν τις αναπτυσσόμενες χώρες να εφαρμόσουν τη χρηματοπιστωτική απελευθέρωση, την ιδιωτικοποίηση των συντελεστών της παραγωγής, την εμπορευματοποίηση χωρίς προηγούμενη επίβλεψη και την ελεύθερη ανταλλαγή σε έργα κεφαλαίου, ώστε να διευκολύνουν τις εισερχόμενες και εξερχόμενες ροές του διεθνούς «θερμού χρήματος». Αυτοί οι θεσμοί είναι διαρκώς έτοιμοι να ελέγχουν και να λεηλατούν τις οικονομίες των αναπτυσσόμενων χωρών, αποσπώντας τεράστια κέρδη ενθαρρύνοντας την κερδοσκοπία και δημιουργώντας χρηματοπιστωτικές φούσκες. Όπως δήλωσε ο Zbigniew Brzezinski στη *Μεγάλη Σκακιέρα*, «το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα μπορεί να ειπωθεί ότι εκπροσωπούν “παγκόσμια” συμ-

³³Lv Youzhi and Zha Junhong, “The Evolution and Influence of the G7 Group after the Cold War” [in Chinese], *Chinese Journal of European Studies* 6 (2002).

φέροντα και η εκλογική τους περιφέρεια μπορεί να εκληφθεί ως ο κόσμος. Στην πραγματικότητα, ωστόσο, κυριαρχούνται σε μεγάλο βαθμό από την Αμερική»³⁴.

Από τη δεκαετία του 1980, το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα δέλεασαν αναπτυσσόμενες χώρες να εφαρμόσουν νεο-φιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις. Όταν οι χώρες αυτές έπεφταν σε κρίση λόγω των ιδιωτικοποιήσεων και της απελευθέρωσης του χρηματοπιστωτικού τομέα, το ΔΝΤ και άλλοι θεσμοί τις ανάγκαζαν να αποδεχθούν τη Συμφωνία της Ουάσινγκτον [Washington Consensus] προσθέτοντας διάφορους παράλογους όρους στα δάνεια που είχαν χορηγηθεί πρωτίτερα. Το αποτέλεσμα είναι να ενταθούν περαιτέρω οι επιπτώσεις των νεο-φιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων. Μεταξύ 1978 και 1992, πάνω από 70 αναπτυσσόμενες χώρες ή πρώην σοσιαλιστικές χώρες εφάρμοσαν συνολικά 566 προγράμματα διαρθρωτικής προσαρμογής που επιβλήθηκαν από το ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα³⁵. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, για παράδειγμα, το ΔΝΤ χρησιμοποίησε την κρίση χρέους της Λατινικής Αμερικής για να εξαναγκάσει τις χώρες της Λατινικής Αμερικής να αποδεχθούν νεο-φιλελεύθερες «μεταρρυθμίσεις». Προκειμένου να περιορίσει τον πληθωρισμό, η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ το 1979 ανέβασε τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια από το 10% στο 15% και, τελικά, σε ποσοστό άνω του 20%. Επειδή το υφιστάμενο χρέος των αναπτυσσόμενων χωρών ήταν συνδεδεμένο με τα αμερικανικά επιτόκια, κάθε αύξηση των αμερικανικών επιτοκίων κατά 1% θα είχε ως αποτέλεσμα οι χρεώστριες χώρες [χώρες-οφειλέτες] του αναπτυσσόμενου κόσμου να πληρώνουν επιπλέον 40 έως 50 δισεκατομμύρια δολάρια ετησίως σε τόκους. Κατά το δεύτερο εξάμηνο του 1981, η Λατινική Αμερική δανειζόταν με ρυθμό 1 δισεκατομμύριο δολάρια την εβδομάδα, κυρίως για να πληρώσει τους τόκους του υφιστάμενου χρέους. Κατά τη διάρκεια του 1983, οι πληρωμές τόκων κατανάλωσαν σχεδόν το μισό των εσόδων λόγω εξαγωγών της Λατινικής Αμερικής³⁶. Υπό την πίεση της αποπληρωμής των δανείων τους, οι χώρες της Λατινικής Αμερικής αναγκάστηκαν να αποδεχτούν τα νεο-φιλελεύθερα μεταρρυθμιστικά σχέδια που ξεκίνησε το ΔΝΤ. Το κύριο περιεχόμενο αυτών των σχεδίων συνίστατο στην ιδιωτικοποίηση κρατικών επιχειρήσεων· στην απελευθέρωση της χρηματοδότησης του εμπορίου· στην εφαρμογή πολιτικών οικονομικής λιτότητας, με αποτέλεσμα τη μείωση του βιοτικού επιπέδου· τη μείωση της φορολογίας των μονοπωλιακών επιχειρήσεων και τη μείωση των κυβερνητικών δαπανών για κοινωνικές υποδομές. Κατά τη διάρκεια της ασιατικής χρηματοοικονομικής κρίσης του 1997, το ΔΝΤ έθεσε πολυάριθμους όρους στη βοήθεια που παρείχε στη Νότια Κορέα, μεταξύ των οποίων η χαλάρωση του επιδόματος για τις ξένες συμμετοχές από 23% σε 50% και στη συνέχεια σε 55% μέχρι το Δεκέμβριο του 1998. Επιπλέον, η Νότια Κορέα έπρεπε να επιτρέψει στις ξένες τράπεζες να ιδρύσουν υποκαταστήματα ελεύθερα³⁷.

³⁴Zbigniew Brzezinski, *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostategic Imperatives* (New York: Basic Books, 1998).

³⁵Li Qiqing, "Neoliberalism Against Globalization" [in Chinese], *Marxism Reality* 5 (2003).

³⁶Jeffrey A. Frieden, *Global Capitalism: Its Fall and Rise in the Twentieth Century* (New York: W. W. Norton, 2007).

³⁷He, Liu, and Liu, *Asian Financial Crisis*, 84, 91.

13 Το NATO και η διεθνής μονοπωλιακή-κεφαλαιοκρατική στρατιωτική και πολιτική συμμαχία

Ο Οργανισμός του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO), που ιδρύθηκε στις αρχές του Ψυχρού Πολέμου, είναι μια διεθνής στρατιωτική συμμαχία για την υπεράσπιση του μονοπωλιακού καπιταλισμού. Οδηγείται από τις Ηνωμένες Πολιτείες και περιλαμβάνει άλλες ιμπεριαλιστικές χώρες. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, το NATO ήταν το κύριο εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες για να περιορίσουν και να αντιμετωπίσουν ενεργά τη Σοβιετική Ένωση και τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, καθώς και για να επηρεάσουν και να ελέγξουν τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Στο τέλος του Ψυχρού Πολέμου, ο Οργανισμός του Συμφώνου της Βαρσοβίας διαλύθηκε και το NATO έγινε ο στρατιωτικός οργανισμός μέσω του οποίου οι Ηνωμένες Πολιτείες επιδίωξαν να επιτύχουν τους στρατηγικούς τους στόχους σε παγκόσμιο επίπεδο. Είχε δημιουργηθεί ένα κεφαλαιοκρατικό στρατιωτικό ολιγοπώλιο, το οποίο εμπλέκει έναν ηγεμόνα και αρκετές άλλες μεγάλες δυνάμεις. Ο πρώην υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Γουόρεν Κρίστοφερ δήλωσε: «Μόνο οι Ηνωμένες Πολιτείες μπορούν να ενεργήσουν ως ηγέτης... Για να ασκήσουν οι Ηνωμένες Πολιτείες ηγεσία, απαιτείται να διαθέτουμε μια αξιόπιστη απειλή ισχύος ως εφεδρεία της διπλωματίας»³⁸. Η *Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας για το Νέο Αιώνα*, η οποία δημοσιεύθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες το Δεκέμβριο του 1998, υποστήριζε απερίφραστα ότι στόχος των Ηνωμένων Πολιτειών ήταν να «ηγηθούν ολόκληρου του κόσμου» και ότι δε θα επιτρεπόταν ποτέ να υπάρξει αμφισβήτηση της ηγεσίας τους, από οποιαδήποτε χώρα ή ομάδα χωρών³⁹. Στις 4 Δεκεμβρίου 2018, ο υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Μάικ Πομπέο δήλωσε σε ομιλία του στο Ταμείο Μάρσαλ στις Βρυξέλλες: «Οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν έχουν εγκαταλείψει την παγκόσμια ηγεσία τους. Αναδιαμόρφωσαν την τάξη μετά το Β΄ ΠΠ βάσει της κυριαρχίας, αλλά όχι το πολυμερές σύστημα... Υπό την ηγεσία του προέδρου Τραμπ, δε θα εγκαταλείψουμε τη διεθνή ηγεσία ή τους συμμάχους μας στο διεθνές σύστημα... Ο Τραμπ ανακτά την παραδοσιακή θέση [status] της Αμερικής ως παγκόσμιο κέντρο και ηγεσία... Οι Ηνωμένες Πολιτείες θέλουν να ηγούνται του κόσμου, τώρα και για πάντα»⁴⁰.

Για να επιτύχουν την ηγεσία και την κυριαρχία στον κόσμο, οι Ηνωμένες Πολιτείες κατέβαλαν κάθε δυνατή προσπάθεια για να προωθήσουν την επέκταση του NATO προς τα ανατολικά και επέκτειναν τη δική τους σφαίρα επιρροής για να ελέγξουν την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και να συμπίεσουν το στρατηγικό χώρο της Ρωσίας. Υπό τον έλεγχο των Ηνωμένων Πολιτειών, το NATO έχει γίνει ένα ιδανικό στρατιωτικό εργαλείο για τα παγκόσμια συμφέροντα των ΗΠΑ. Το Μάρτιο του 1999, μια πολυεθνική δύναμη του NATO υπό την ηγεσία των Ηνωμένων Πολιτειών εξαπέλυσε μια μεγάλης κλίμακας αεροπορική επίθεση στη Γιουγκοσλα-

³⁸Liu Zhenxia, "NATO's New Strategy is the Embodiment of American Hegemony", Social Sciences Journal of Universities in Shanxi 3 (1999).

³⁹Liu, "NATO's New Strategy is the Embodiment of American Hegemony".

⁴⁰"Pompeo Threatened That the United States Is Establishing a New Global Order Against China and Russia", Guancha, December 5, 2018

βία. Ήταν η πρώτη φορά που το NATO εξαπέλυσε στρατιωτική επίθεση εναντίον κυρίαρχης χώρας κατά τη διάρκεια των 50 ετών από την ίδρυσή του. Τον Απρίλιο του 1999, το NATO πραγματοποίησε σύνοδο κορυφής στην Ουάσιγκτον, υιοθετώντας επίσημα μια στρατηγική αντίληψη που μπορεί να συνοψιστεί σε δύο σημεία. Πρώτο, το NATO επιτρεπόταν να διεξάγει συλλογική στρατιωτική επέμβαση εκτός της αμυντικής του ζώνης ως απάντηση σε «εγκλήματα και συγκρούσεις που αφορούν κοινά συμφέροντα». Αυτό ουσιαστικά μετέτρεψε το NATO από μια στρατιωτική συμμαχία «συλλογικής άμυνας» σε μια επιθετική πολιτική και στρατιωτική οργάνωση με το λεγόμενο σκοπό της υπεράσπισης κοινών συμφερόντων και κοινών αξιών. Δεύτερο, οι στρατιωτικές ενέργειες του NATO δεν απαιτούσαν την έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ⁴¹.

Εκτός από το NATO, οι στρατιωτικές συμμαχίες των ΗΠΑ που σχηματίστηκαν επί της βάσης διμερών συνθηκών περιλαμβάνουν συμφωνίες με την Ιαπωνία, τη Νότια Κορέα, την Αυστραλία και τις Φιλιππίνες. Υπάρχουν αμερικανικές στρατιωτικές βάσεις στο έδαφος όλων των στρατιωτικών συμμάχων τους και αυτές αποτελούν ένα σημαντικό μέρος της νεο-ιμπεριαλιστικής στρατιωτικής συμμαχίας. Οι Ηνωμένες Πολιτείες και οι σύμμαχοί τους προκαλούν στρατιωτικές απειλές και πραγματοποιούν προκλήσεις σε πολλές περιοχές του κόσμου, με αποτέλεσμα να διεξάγονται πολλοί «warm wars», «hot wars», «ψυχροί πόλεμοι» και «νέοι ψυχροί πόλεμοι», εντείνοντας τη νέα κούρσα των εξοπλισμών. Οι ενέργειες της «κρατικής τρομοκρατίας» που πραγματοποιεί ο νεο-ιμπεριαλισμός και τα διπλά μέτρα και σταθμά που εφαρμόζει στην αντιτρομοκρατία, έχουν προκαλέσει τον πολλαπλασιασμό άλλων μορφών τρομοκρατίας.

14 Πολιτιστική ηγεμονία που κυριαρχείται από τις δυτικές «οικουμενικές αξίες»

Εκτός από την οικονομική του δύναμη και την ηγεμονία που ασκεί μέσω των στρατιωτικών του συμμαχιών, ο νεο-ιμπεριαλισμός χαρακτηρίζεται, επίσης, από πολιτιστική ηγεμονία που κυριαρχείται από τις δυτικές «οικουμενικές αξίες». Ο Αμερικανός πολιτικός επιστήμονας Joseph Nye τόνισε ότι η ήπια ισχύς είναι η ικανότητα να επιτυγχάνει κανείς τις επιθυμίες του μέσω της ελκτικής δύναμης παρά μέσω της βίας ή της εξαγοράς. Η ήπια ισχύς μιας χώρας αποτελείται κύρια από τρεις πόρους, δηλαδή τον πολιτισμό (ο οποίος λειτουργεί όταν είναι ελκυστικός για τον τοπικό πληθυσμό), τις πολιτικές αξίες (οι οποίες λειτουργούν όταν μπορούν πράγματι να εφαρμοστούν τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό) και την εξωτερική πολιτική (η οποία λειτουργεί όταν θεωρείται ότι συμμορφώνεται με τη νομιμότητα και ότι ενισχύει το ηθικό κύρος)⁴². Οι δυτικές ανεπτυγμένες χώρες, ιδίως οι Ηνωμένες Πολιτείες, χρησιμοποιούν το κεφάλαιό τους, την τεχνολογία τους και τα πλεονεκτήματά της αγοράς τους για να διεισδύσουν με τον πολιτισμό τους σε λιγότερο ισχυρές χώρες και περιοχές, και προτείνουν μια σειρά από «νέες

⁴¹Liu, "NATO's New Strategy is the Embodiment of American Hegemony".

⁴²Wang Yan, "Review of Research on the Index System of Cultural Soft Power" [in Chinese], Research on Marxist Culture 1 (2019).

επεμβατικές» πολιτιστικές θεωρίες που αποσκοπούν στην επιβολή των αμερικανικών αξιών. Οι Ηνωμένες Πολιτείες υποτάσσουν τις πολιτιστικές αγορές και τους χώρους πληροφόρησης άλλων χωρών, ιδίως των αναπτυσσόμενων χωρών, εξάγοντας σε αυτές τις αμερικανικές αξίες και το ύψος ζωής, με στόχο να καταστήσουν τον πολιτισμό τους τον «κυρίαρχο [mainstream] πολιτισμό» του κόσμου⁴³.

Η πολιτιστική ηγεμονία ή ο πολιτιστικός ιμπεριαλισμός εξάγει τις «οικουμενικές αξίες» της Δύσης και εφαρμόζει και την ειρηνική εξέλιξη και τις «έγχρωμες επαναστάσεις» ελέγχοντας το πεδίο της διεθνούς κοινής γνώμης. Σκοπός είναι η επίτευξη του στρατηγικού στόχου του Ρίτσαρντ Νίξον για «νίκη χωρίς πόλεμο». Η εξέλιξη της Σοβιετικής Ένωσης και των σοσιαλιστικών χωρών της Ανατολικής Ευρώπης είναι μια χαρακτηριστική περίπτωση. Όπως είναι γενικά γνωστό, η διείσδυση των αξιών είναι συνήθως αργή, μακροχρόνια και διακριτική, και οι διάλογοι επικοινωνίας της συχνά κρύβονται σε ακαδημαϊκές ανταλλαγές, λογοτεχνικά έργα, ταινίες και τηλεοπτικές εκπομπές. Για παράδειγμα, το Χόλιγουντ είναι «το μεγαλύτερο της αμερικανικής ηγεμονικής πολιτικής... Οι ταινίες του Χόλιγουντ επιδεικνύουν τα πλεονεκτήματα των Ηνωμένων Πολιτειών στον υπόλοιπο κόσμο και προσπαθούν να επιτύχουν την πολιτιστική του κατάκτηση με αυτό το μέσο»⁴⁴. Ο πρώην ανώτερος αξιωματικός της CIA Άλεν Ντάλες υποστήριξε: «Αν μάθουμε στους νέους στη Σοβιετική Ένωση να τραγουδούν τα τραγούδια μας και να χορεύουν μαζί τους, αργά ή γρήγορα θα τους μάθουμε να σκέφτονται με τον τρόπο που χρειαζόμαστε»⁴⁵. Τα ιδρύματα και οι δεξαμενές σκέψης είναι, επίσης, σημαντικές κινητήριες δυνάμεις για την εξάπλωση του νεο-φιλελευθερισμού. Για παράδειγμα, τα Ford Foundation, Rockefeller Foundation, Mont Pelerin Society και Center for International Private Enterprise με έδρα τις ΗΠΑ συμμετέχουν στην προώθηση των νεο-φιλελεύθερων αξιών χρηματοδοτώντας σεμινάρια και ακαδημαϊκούς οργανισμούς.

Ο Λένιν δήλωσε κάποτε: «Αντί για ένα αδιαίρετο μονοπώλιο της Μεγάλης Βρετανίας, βλέπουμε μερικές ιμπεριαλιστικές δυνάμεις να διεκδικούν το δικαίωμα να μοιραστούν αυτό το μονοπώλιο, και αυτός ο αγώνας είναι χαρακτηριστικός για όλη την περίοδο των αρχών του 20ού αιώνα»⁴⁶. Από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και μετά, η παγκόσμια κεφαλαιοκρατία χαρακτηρίζεται από το αδιαίρετο μονοπώλιο των Ηνωμένων Πολιτειών. Άλλες δυνάμεις δεν έχουν ούτε την πρόθεση ούτε τη δύναμη να το ανταγωνιστούν. Κάποιες μεμονωμένες χώρες, όπως η Ιαπωνία, προσπάθησαν να αμφισβητήσουν οικονομικά και τεχνολογικά τα «μονοπωλιακά δικαιώματα» των ΗΠΑ, αλλά τελικά απέτυχαν. Το ίδιο συμβαίνει και με την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία προέκυψε αργότερα, αλλά τελικά απέτυχε να κλονίσει την ηγεμονία των ΗΠΑ. Στο στρατιωτικό τομέα, ο Πόλεμος του Κόλπου και οι επακόλουθοι πόλεμοι στο Κοσσυφοπέδιο, το Αφγανιστάν, το Ιράκ, τη Λιβύη

⁴³Hao Shucui, "Making the Socialist Culture with Chinese Characteristics Blossom in the Contemporary World Cultural Garden: An Interview with Professor Wang Weiguang, Member of the Standing Committee of CPPCC, Director of the Committee on Nationalities and Religion" [in Chinese], Research on Marxist Culture 1 (2018).

⁴⁴"Iranian Officials Slammed Hollywood Movies and Called them 'Airfone'", Huanqiu, February 3, 2012.

⁴⁵Xiao Li, "Talks of the American Politicians and Strategists on the Export of Ideology and Values" [in Chinese], World Socialism Studies 2 (2016).

⁴⁶Lenin, Selected Works, 248.

και τη Συρία τροφοδότησαν περαιτέρω τη μονομέρεια και την ηγεμονική αλαζονεία των ΗΠΑ. Με τη βοήθεια των οικονομικών, στρατιωτικών και πολιτικών συμμαχιών τους και χρησιμοποιώντας την πολιτιστική ήπια ισχύ, οι Ηνωμένες Πολιτείες προωθούν τις «οικουμενικές τους αξίες», υποκινούν διαμαρτυρίες στους δρόμους και έγχρωμες επαναστάσεις σε άλλες χώρες και εξαναγκάζουν τις αναπτυσσόμενες χώρες να απορυθμίσουν τα χρηματοοικονομικά τους συστήματα, στοχεύοντάς τες για τη δημιουργία χρεών και χρηματοοικονομικών κρίσεων. Όταν το σύστημα παγκόσμιας διακυβέρνησης που κυριαρχείται από τις Ηνωμένες Πολιτείες αντιμετωπίζει προκλήσεις, εξαπολύει εμπορικούς πολέμους, πολέμους επιστήμης και τεχνολογίας, χρηματοοικονομικούς πολέμους και οικονομικές κυρώσεις, και φτάνει ακόμα και στο σημείο να απειλεί ή να εξαπολύει πραγματικά στρατιωτικά πλήγματα. Το αμερικανικό δολάριο, ο στρατός και ο πολιτισμός είναι οι τρεις πυλώνες της αμερικανικής ιμπεριαλιστικής ηγεμονίας, που υποστηρίζουν τη «σκληρή ισχύ», την «ήπια ισχύ», την «ισχυρή ισχύ» (οικονομικές κυρώσεις) και την «έξυπνη ισχύ»⁴⁷.

Εν συντομία, η διεθνής μονοπωλιακή κεφαλαιοκρατική συμμαχία που αποτελείται από έναν ηγεμόνα και αρκετές μεγάλες δυνάμεις παρέχει το οικονομικό θεμέλιο για την πολιτική του χρήματος, το χυδαίο πολιτισμό και τις στρατιωτικές απειλές που εκμεταλλεύονται και καταπιέζουν μέσω της άσκησης του μονοπωλίου και στο εσωτερικό και στο εξωτερικό και που ενισχύουν την ισχύ των Ηνωμένων Πολιτειών ως νεο-ιμπεριαλιστικού ηγεμόνα.

15 Η οικονομική ουσία, η γενική τάση και οι τέσσερις μορφές ιδεολογικής απάτης

Ο Λένιν χαρακτήρισε τον ιμπεριαλισμό ως μία μεταβατική και επιθανάτια κεφαλαιοκρατία. Στο νεο-ιμπεριαλιστικό στάδιο, γνωστό ως οικονομική παγκοσμιοποίηση, η βασική αντίφαση της σύγχρονης κεφαλαιοκρατικής οικονομίας εκδηλώνεται στην αντίφαση μεταξύ, αφενός, της σταθερής κοινωνικοποίησης και παγκοσμιοποίησης της οικονομίας με τους συντελεστές παραγωγής της υπό ιδιωτική, συλλογική ή κρατική ιδιοκτησία και, αφετέρου, της αταξίας ή της αναρχίας της παραγωγής εντός των εθνικών οικονομιών και στην παγκόσμια οικονομία⁴⁸. Ο νεο-ιμπεριαλισμός αποκλείει τις προσαρμογές που πρέπει να κάνουν τα κράτη και οι διεθνείς κοινότητες, προωθώντας αντίθετα την αυτορύθμιση του ιδιωτικού μονοπωλιακού κεφαλαίου και την υπεράσπιση των συμφερόντων του. Το αποτέλεσμα, πολύ συχνά, είναι η ένταση των διάφορων αντιφάσεων εντός χωρών ή σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι οικονομικές, χρηματοπιστωτικές, δημοσιονομικές, κοινωνικές και οικολογικές κρίσεις έχουν μετατραπεί σε επιδημικές ασθένειες. Διάφορες από αυτές τις κρίσεις είναι συνυφασμένες με τις κοινωνικές αντιφάσεις ή με τις αντιφάσεις της συσσώρευσης του κεφαλαίου. Όλες αυτές μαζί προσδίδουν μια νέα μορφή στο μονοπωλιακό και ληστρικό, ηγεμονικό και δόλιο, παρασιτικό και αποσυνθεμένο, μεταβατικό και επιθανάτιο καπιταλισμό της σημερινής εποχής.

⁴⁷Cheng Enfu and Li Linan, “Marxism and Its Localized Theories in China Are the Soul and Core of Soft Power” [in Chinese], *Research on Marxist Culture* 1 (2019).

⁴⁸Cheng Enfu, “The New Era Will Accelerate the Process to Enrich People and Strengthen the Country”, *Journal of the Central Institute of Socialism* 1 (2018).

Αν ορίσουμε το νεο-ιμπεριαλισμό σε σχέση με την οικονομική του φύση και τις γενικές του τάσεις, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι τα τρία χαρακτηριστικά του επιδεικνύονται από την άποψη ότι οι παγκοσμιοποιημένες αντιφάσεις και οι διάφορες κρίσεις του συστήματος συχνά εντείνονται / οξύνονται.

Η οικονομική ουσία του νεο-ιμπεριαλισμού είναι ότι πρόκειται για ένα μονοπωλιακό χρηματοπιστωτικό / χρηματοοικονομικά καπιταλισμό καθιδρυμένου επί της βάσης γιγάντιων πολυεθνικών. Το μονοπώλιο της παραγωγής και το χρηματοπιστωτικό μονοπώλιο των πολυεθνικών εταιριών έχουν τις ρίζες / απαρχές τους στο ανώτερο στάδιο της παραγωγής και της συγκέντρωσης του κεφαλαίου, δίνοντας το έναυσμα για μια φάση στην οποία το μονοπώλιο είναι βαθύτερο και ευρύτερο σε τέτοιο βαθμό που «σχεδόν κάθε βιομηχανία [βιομηχανικός κλάδος] συγκεντρώνεται σε όλο και λιγότερα χέρια»⁴⁹. Ως παράδειγμα μπορεί να ληφθεί η αυτοκινητοβιομηχανία. Η παραγωγή των 5 κορυφαίων πολυεθνικών εταιριών αυτοκινητοβιομηχανίας αντιπροσωπεύει σχεδόν το μισό της παγκόσμιας παραγωγής αυτοκινήτων, ενώ εκείνη των 10 κορυφαίων, το 70%⁵⁰. Το διεθνές μονοπωλιακό χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο δεν ελέγχει μόνο τις σημαντικότερες βιομηχανίες του κόσμου, αλλά μονοπωλεί, επίσης, σχεδόν όλες τις πηγές πρώτων υλών, το επιστημονικό και τεχνολογικό ταλέντο και την εξειδικευμένη φυσική εργασία σε όλους τους τομείς, ελέγχοντας τους κόμβους μεταφοράς και τα διάφορα μέσα παραγωγής. Κυριαρχεί και ελέγχει το κεφάλαιο, και ελέγχει διάφορες άλλες παγκόσμιες λειτουργίες μέσω των τραπεζών και μιας ποικιλίας χρηματοοικονομικών παραγώγων και μετοχικών συστημάτων⁵¹. Αν λάβουμε υπόψη τη συνολική αγοραία αξία και το συνολικό εισόδημα και τα περιουσιακά στοιχεία των εταιριών, η κλίμακα των ηγετικών συγκεντρώσεων οικονομικής δύναμης σε όλο τον κόσμο αυξάνεται, ιδίως στην περίπτωση των 100 κορυφαίων εταιριών. Το 2015, η αγοραία αξία των 100 κορυφαίων εταιριών του κόσμου ήταν πάνω από 7.000 φορές μεγαλύτερη από εκείνη των 2.000 χαμηλότερων εταιριών σε μια βάση δεδομένων των μεγαλύτερων μη χρηματοπιστωτικών εταιριών του κόσμου, σε σύγκριση με μόλις 31 φορές το 1995⁵². Σύμφωνα με τα στοιχεία για το Fortune Global 500 για το έτος 2017, τα έσοδα των 380 από τις 500 κορυφαίες εταιρίες του κόσμου (εξαρουμένων των κινεζικών εταιριών) έφτασαν τα 22,83 τρισεκατομμύρια δολάρια, που αντιστοιχούν στο 29,3% του ακαθάριστου παγκόσμιου προϊόντος. Τα συνολικά κέρδη έφτασαν τα 1,51 τρισεκατομμύρια δολάρια, σπάζοντας το ρεκόρ, και το ποσοστό κέρδους αυξήθηκε κατά 18,85% το έτος⁵³. Η αύξηση των δεικτών και του μεριδίου κέρδους και του ποσοστού κέρδους καταδεικνύει τη ληστρική φύση του νεο-ιμπεριαλισμού.

Δεδομένου ότι η οικονομική παγκοσμιοποίηση, η χρηματιστικοποίηση και οι νεο-φιλελεύθερες πολιτικές ασκούν τριπλή πίεση στην εργασία, τα κέρδη αυξάνονται με ταχείς ρυθμούς, ενώ οι μισθοί των εργαζομένων αυξάνονται πολύ πιο

⁴⁹John Bellamy Foster, Robert W. McChesney, and R. Jamil Jonna, "Monopoly and Competition in Twenty-First Century Capitalism", *Monthly Review* 62, no. 11 (2011): 1.

⁵⁰Foster, McChesney, and Jonna, "Monopoly and Competition in Twenty-First Century Capitalism", 11.

⁵¹Li Shenming, "Finance, Technology, Culture, and Military Hegemony Are New Features of Today's Capital Empire" [in Chinese], *Hongqi Wengao* 20 (2012).

⁵²United Nations Conference on Trade and Development, *Trade and Development Report 2017* (Geneva: United Nations, 2017).

⁵³"Global 500, 2018", *Fortune*, accessed March 23, 2021.

αργά⁵⁴. Μεταξύ 1982 και 2006, η μέση ετήσια αύξηση των πραγματικών μισθών των εργαζομένων στην παραγωγή σε μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις στις Ηνωμένες Πολιτείες ήταν μόλις 1,1%, όχι μόνο πολύ χαμηλότερη από το 2,43% που καταγράφηκε από το 1958 έως το 1966, αλλά και χαμηλότερη από το 1,68% κατά τη διάρκεια της οικονομικής ύφεσης από το 1966 έως το 1982. Η επιβράδυνση της αύξησης των μισθών επέτρεψε στο μερίδιο κέρδους των επιχειρήσεων να αυξηθεί κατά 4,6% κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου και αντιστοιχούσε στο 82% της ανάκαμψης του ποσοστού κέρδους. Η «συμπίεση της εργασίας» μπορεί να θεωρηθεί ότι έπαιξε ρόλο κλειδί εδώ⁵⁵. Επιπλέον, από τότε που η αμερικανική οικονομία άρχισε να ανακάμπτει το 2009 από τη Μεγάλη Χρηματοπιστωτική Κρίση, το μέσο ποσοστό κέρδους, αν και χαμηλότερο από την κορύφωσή του το 1997, εξακολουθεί να είναι σημαντικά υψηλότερο από το επίπεδό του στα τέλη της δεκαετίας του 1970 και στις αρχές της δεκαετίας του 1980, όταν βρισκόταν σε χαμηλό σημείο⁵⁶. Η ουσία του νεο-ιμπεριαλισμού είναι η ανάγκη του για έλεγχο και λεηλασία. Η επιδίωξή του για «ληστρική συσσώρευση» δεν επιδεικνύεται μόνο από την εκμετάλλευση της εργασίας στο εθνικό πλαίσιο, αλλά και από τη λεηλασία άλλων χωρών. Οι μορφές που παίρνει αυτό και οι μέθοδοι που χρησιμοποιεί, συνίστανται κυρίως στα εξής:

Πρώτο, χρηματοοικονομική λεηλασία. Ο νεο-ιμπεριαλισμός αποσπά τεράστια κέρδη από τον έλεγχο του επί των τιμών των σημαντικότερων διεθνών εμπορευμάτων. Χρησιμοποιώντας τη χρηματιστικοποίηση και άλλες μεθόδους, πιέζει τις χώρες που παράγουν πρώτες ύλες, επιδιώκοντας να κρατήσει τις τιμές σε χαμηλά επίπεδα. Ως μέρος των πιέσεων και της παρενόχλησής του, μπορεί να δημιουργήσει χρηματοπιστωτικές φούσκες και κρίσεις δια μεγάλης κλίμακας εισροών και εκροών κεφαλαίων, επηρεάζοντας την οικονομική και πολιτική σταθερότητα των εν λόγω χωρών. Ή, μπορεί να επιδιώξει να επιτύχει μια «νίκη χωρίς πόλεμο» επιβάλλοντας οικονομικές κυρώσεις⁵⁷. Η χρηματοπιστωτική καινοτομία και η υστέρηση σε κυβερνητική ρύθμιση συμβάλλουν σε κύματα μη παραγωγικής κερδοσκοπίας. Οι χρηματοοικονομικοί ολιγάρχες και οι πολυεθνικές εταιρίες στην κορυφή της πυραμίδας επωφελούνται από τον πληθωρισμό των τιμών των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων και είναι σε θέση να λεηλατούν τεράστιες ποσότητες κοινωνικού πλούτου.

Δεύτερο, η ιδιωτικοποίηση των δημόσιων πόρων και των κρατικών περιουσιακών στοιχείων. Από τότε που ο Θατσερ-Ρηγκανισμός κυριάρχησε στη χάραξη

⁵⁴Li Chong's research also shows that the rate of surplus value increased. According to his calculations, from 1982 to 2006 the variable capital of U.S. corporations increased from \$1,505.616 billion to \$6,047.461 billion, a rise of 301.66 percent. Meanwhile, surplus value increased from \$674.706 billion to \$3,615.262 billion, a rise of 435.83 percent. Li Chong, "Marx's Law of the Falling Rate of Profit: Analysis and Verification" [in Chinese], Contemporary Economic Research 8 (2018).

⁵⁵Lu Baolin, "Labor Squeeze and Profit Rate Recovery: A Discussion of the Neoliberal Accumulation System of Globalization and Financialization" [in Chinese], Teaching and Research 2 (2018).

⁵⁶Guglielmo Carchedi and Michael Roberts, "The Long Roots of the Present Crisis: Keynesians, Austerians, and Marx's Law", World Review of Political Economy 4, no. 1 (2013): 86–115.

⁵⁷Xie Chang'an, "Research on the Evolution of International Competition Patterns in the Age of Financial Capital" [in Chinese], World Socialism Study 1 (2019).

οικονομικής πολιτικής σε πολλές χώρες πριν από περίπου 40 χρόνια, ο κόσμος βίωσε ένα τεράστιο κύμα μεγάλης κλίμακας ιδιωτικοποιήσεων. Τα δημόσια περιουσιακά στοιχεία πολλών λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών έπεσαν στα χέρια του ιδιωτικού μονοπωλιακού κεφαλαίου και των πολυεθνικών εταιρικών μονοπωλίων. Το παγκόσμιο επίπεδο ανισότητας της ιδιοκτησίας πλούτου έχει εκτοξευθεί αντίστοιχα. Η *Παγκόσμια Έκθεση για την Ανισότητα 2018* αποκαλύπτει ότι, από τη δεκαετία του 1970, ο ιδιωτικός πλούτος σε διάφορες χώρες έχει γενικά αυξηθεί, ενώ ο λόγος του ιδιωτικού προς το εθνικό εισόδημα στις περισσότερες «πλούσιες» χώρες έχει αυξηθεί από 200-350% σε 400-700%. Σε ευθεία αντίθεση, ο δημόσιος πλούτος έχει μειωθεί σταθερά. Ο καθαρός δημόσιος πλούτος των Ηνωμένων Πολιτειών και του Ηνωμένου Βασιλείου έχει πέσει σε αρνητικό αριθμό τα τελευταία χρόνια, ενώ εκείνος της Ιαπωνίας, της Γερμανίας και της Γαλλίας είναι μόνο λίγο πάνω από το μηδέν. Η περιορισμένη αξία της δημόσιας περιουσίας περιορίζει την ικανότητα των κυβερνήσεων να προσαρμόζουν το εισοδηματικό χάσμα⁵⁸.

Τρίτο, η ενίσχυση του μοτίβου κέντρο-περιφέρεια. Οι νεο-ιμπεριαλιστικές χώρες ενισχύουν το μοτίβο κέντρο-περιφέρεια μέσω της κυρίαρχης θέσης τους στο εμπόριο, το νόμισμα, τα χρηματοοικονομικά, τη στρατιωτική αρένα και τους διεθνείς οργανισμούς. Εχμεταλλευόμενες αυτές τις θέσεις, εκβιάζουν συνεχώς τους πόρους και τον πλούτο των περιφερειακών χωρών για να εδραιώσουν το μονοπωλιακό ή ολιγοπωλιακό τους καθεστώς και να διασφαλίσουν τη δική τους ανάπτυξη και ευημερία. Ο διεθνής ρυθμός μεταφοράς της υπεραξίας έχει θετική επίδραση στο γενικό ποσοστό κέρδους των ηγεμονικών χωρών⁵⁹. Μόνο οι νεο-ιμπεριαλιστικές χώρες είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν την οικονομική, πολιτική και στρατιωτική τους ισχύ ώστε να μετατρέψουν ένα μέρος της υπεραξίας που δημιουργείται από τις υπανάπτυκτες χώρες σε δικό τους εθνικό πλούτο. Κατά συνέπεια, η συσσώρευση μονοπωλιακού κεφαλαίου από το νεο-ιμπεριαλισμό εντείνει την πόλωση μεταξύ πλούσιων και φτωχών και βλάπτει το βιοπορισμό των ανθρώπων σε χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Γαλλία (όπως αποδείχθηκε από το διεθνές κίνημα Occupy Wall Street, στο οποίο συμμετείχαν 80 χώρες με το σύνθημα «είμαστε το 99%»), ενώ παράλληλα ενισχύει τη συσσώρευση χρηματοοικονομικού και περιβαλλοντικού πλούτου στις χώρες του «κέντρου» και τη σχετική φτώχεια και ρύπανση στις χώρες της «περιφέρειας». Το 2018, το συνδυασμένο ΑΕΠ των χωρών του «κέντρου» των G7 έφτασε τα 317 τρισεκατομμύρια δολάρια, αντιπροσωπεύοντας το 45,5% του ακαθάριστου παγκόσμιου προϊόντος⁶⁰. Σύμφωνα με την *Έκθεση Παγκόσμιου Πλούτου 2013*, που εκπονήθηκε από την Credit Suisse, ο πλούτος των 85 πλουσιότερων ανθρώπων στον κόσμο εκείνο το έτος ισοδυναμούσε με τη συνολική περιουσία των φτωχότερων 3,5 δισεκατομμυρίων ανθρώπων στον κόσμο -δηλαδή του μισού παγκόσμιου πληθυσμού⁶¹.

⁵⁸Facundo Alvaredo et al., *World Inequality Report 2018* (Berkeley: World Inequality Lab, 2017), 15.

⁵⁹Wang Zhiqiang, "International Transfer of Surplus Value and the Change of the General Profit Rate: Based on the Empirical Evidence of 41 Countries" [in Chinese], *Journal of World Economy* 11 (2018).

⁶⁰"GDP Ranking", World Bank, accessed March 23, 2021.

⁶¹Credit Suisse, *Global Wealth Report 2013* (Zurich: Credit Suisse, 2013).

16 Οικονομική ηγεμονία και απάτη

Ο ιμπεριαλισμός, όπως εκπροσωπείται από τις Ηνωμένες Πολιτείες, χρησιμοποιεί την ηγεμονία, τον εκφοβισμό και τη μονομέρεια και τηρεί διπλά μέτρα και σταθμά στη διπλωματική πολιτική. Κάποια στιγμή, ο Πομπέο παραδέχτηκε δημοσίως και εξέφρασε υπερηφάνεια για τις δόλιες ενέργειες της χώρας του. «Ήμουν ο διευθυντής της CIA», είπε. «Είπαμε ψέματα, εξαπατήσαμε, κλέψαμε. Ήταν σα να είχαμε ολόκληρα μαθήματα εκπαίδευσης... σου θυμίζει τη δόξα του αμερικανικού πειράματος»⁶². Στη μετά τον Ψυχρό Πόλεμο εποχή, οι Ηνωμένες Πολιτείες κυριαρχούν στον κόσμο, απαλλαγμένες από κάθε ισχυρό έλεγχο και ισορροπία. Βασίζονται στα μεγάλα πλεονεκτήματά τους της στρατιωτικής δύναμης, της ηγεμονίας του δολαρίου των ΗΠΑ, της εξωτερικής προπαγάνδας και της επιστήμης και της τεχνολογίας, για να ασκούν εκφοβισμό σε όλο τον κόσμο και να διαπράττουν απάτες και στο εσωτερικό και στο εξωτερικό⁶³.

Το Μάρτιο του 2018, οι Ηνωμένες Πολιτείες εξέδωσαν έγγραφο με τίτλο *Findings of the Investigation into China's Acts, Policies, and Practices Related to Technology Transfer, Intellectual Property, and Innovation Under Section 301 of the Trade Act of 1974* [Ευρήματα της διερεύνησης των ενεργειών, των πολιτικών και των πρακτικών της Κίνας που σχετίζονται με τη μεταφορά τεχνολογίας, πνευματικής / διανοητικής ιδιοκτησίας και καινοτομίας υπό το τμήμα 301 του Νόμου για το Εμπόριο του 1974], το οποίο κατηγορεί την Κίνα ότι «επιβάλλει ή υποχρεώνει τις επιχειρήσεις των ΗΠΑ να μεταφέρουν τεχνολογία» και ότι «εισβάλλει παράνομα στα εμπορικά δίκτυα υπολογιστών των ΗΠΑ προκειμένου να κλέψει δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και ευαίσθητες επιχειρηματικές πληροφορίες». Ο σκοπός αυτού του εγγράφου ήταν να δημιουργήσει ένα πρόσχημα για την εξαπόλυση ενός εμπορικού πολέμου· οι κατηγορίες του δεν είναι παρά φήμες και δεν ανταποκρίνονται στα γεγονότα. Ποια είναι η πηγή της τεχνολογικής προόδου της Κίνας; Πηγάζει από τις προσπάθειες προικισμένων επιχειρηματιών που επωφελούνται από τις τεράστιες κυβερνητικές επενδύσεις στη βασική επιστήμη. Όπως είπε ο πρώην υπουργός Οικονομικών των ΗΠΑ Λόρενς Σάμερς, «προέρχεται από ένα εκπαιδευτικό σύστημα που προκρίνει την αριστεία, εστιάζοντας στην επιστήμη και την τεχνολογία. Από εκεί προέρχεται η ηγεσία τους, όχι από τη συμμετοχή σε κάποια αμερικανική εταιρία [τον έλεγχο κάποιας εταιρείας των ΗΠΑ]»⁶⁴. Προκαλώντας την οικονομική και εμπορική σύγκρουσή τους με την Κίνα, οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν μια προφανή πρόθεση: να εκβιάσουν και να καταστείλουν την Κίνα σε συνολική βάση, ξεκινώντας με τον εμπορικό πόλεμο και επεκτεινόμενες σταδιακά στους τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας, της οικονομίας, των τροφίμων, των πόρων κ.ο.κ. Οι αμερικανικές αρχές επιδιώκουν να αποδυναμώσουν τις δυνάμεις της Κίνας στο εμπόριο, τα χρηματοοικονομικά, τη βιομηχανία και την τεχνολογία, προσπαθώντας να διασφαλίσουν ότι η Κίνα δε θα αποτελέσει πρόκληση για την

⁶²Tom O'Connor, "China Responds to Iran Capturing 'U.S. Spies': Remember When Mike Pompeo Said CIA Lies, Cheats and Steals?", Newsweek, July 23, 2019.

⁶³To cheat is to deceive people by using false words and deeds to conceal the truth. Fraud, which is even worse, involves deceptive acts committed by deceitful means. It refers to behavior intended to create confusion and misunderstanding.

⁶⁴Matthew J. Belvedere, "Larry Summers Praises China's State Investment in Tech, Saying It Doesn't Need to Steal from US", CNBC, June 27, 2018.

παγκόσμια ηγεμονική θέση των Ηνωμένων Πολιτειών.

Με το σύνθημά της «Πρώτα η Αμερική», η κυβέρνηση Τραμπ προώθησε την ηγεμονία των ΗΠΑ και επέβαλε οικονομικές κυρώσεις σε άλλες οικονομίες. Οι οικονομικές και εμπορικές πολιτικές της στόχευαν κύρια στην Κίνα, αλλά στρέφονταν και κατά παραδοσιακών συμμάχων όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ιαπωνία, η Ινδία και η Νότια Κορέα. Χρόνο με το χρόνο, η Ουάσινγκτον ασκούσε οικονομικό εκβιασμό και περιορισμό. Δε θα ξεχαστεί ποτέ ότι ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 οι Ηνωμένες Πολιτείες εξανάγκασαν την Ιαπωνία να υπογράψει τη Συμφωνία της Πλάζα και την ώθησαν να εφαρμόσει μια νομισματική πολιτική χαμηλών επιτοκίων που έφερε μεγάλες ποσότητες ξένων κεφαλαίων στην Ιαπωνία. Το αποτέλεσμα ήταν ότι ένα κύμα βραχυπρόθεσμης ζήτησης για ιαπωνικό γεν προκάλεσε την απότομη ανατίμηση του νομίσματος της χώρας έναντι του αμερικανικού δολαρίου. Η εισροή ξένων κεφαλαίων και η νομισματική πολιτική των χαμηλών επιτοκίων επέφεραν αλματώδη αύξηση στις τιμές των ιαπωνικών περιουσιακών στοιχείων. Παρά τη βραχυπρόθεσμη ευημερία, το τελικό αποτέλεσμα περιελάμβανε μεγάλες απώλειες για την Ιαπωνία. Οι υψηλές τιμές των περιουσιακών στοιχείων σήμαιναν ότι τα ξένα κεφάλαια σύντομα εξαργυρώθηκαν και αποσύρθηκαν, ενώ η ιαπωνική οικονομία υπέστη τεράστια πλήγματα και υπέμεινε μια «χαμένη 20ετία».

17 Πολιτική ηγεμονία και απάτη

Οι Ηνωμένες Πολιτείες αυτοχαρακτηρίζονταν πάντα ως εκπρόσωπος των χωρών που υπερασπίζονται τη δημοκρατία, την ελευθερία και την ισότητα. Χρησιμοποιώντας πολιτικά και διπλωματικά μέσα, δε φείδονται προσπαθειών για να επιβάλουν το πολιτικό τους σύστημα σε άλλες χώρες, ιδίως στα αναπτυσσόμενα κράτη που χαρακτηρίζουν ως «δικτατορίες». Ο πρώην πρόεδρος των ΗΠΑ Τζορτζ Μπους χαρακτήρισε το Ιράν, το Ιράκ και τη Βόρεια Κορέα ως «άξονα του κακού». Οι Ηνωμένες Πολιτείες ασκούν πιέσεις στους κυβερνήτες αυτών των χωρών, εφαρμόζοντας διπλά μέτρα και σταθμά σε ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Χρησιμοποιώντας την προπαγάνδα τους, δαμιονοποιούν τα κράτη αυτά ως «αντιδημοκρατικά» και «αυταρχικά», ενώ επιδοτούν μη κυβερνητικές οργανώσεις και μέσα ενημέρωσης, καθώς και υποκινούν τους αντιφρονούντες και την αντιπολίτευση να οργανώσουν «έγχρωμες επαναστάσεις» με στόχο την ανατροπή των νόμιμων κυβερνήσεων.

Ενεργώντας κατ' εντολή των στρατιωτικών τους κύκλων και των μονοπωλιακών ενεργειακών ομίλων, οι Ηνωμένες Πολιτείες υπήρξαν μια σταθερά καταστροφική δύναμη στη Μέση Ανατολή και τη Λατινική Αμερική. Η Συρία συγκαταλέχθηκε από την Ουάσινγκτον μεταξύ των 6 «δαμιονικών» χωρών και οι Ηνωμένες Πολιτείες χαρακτήρισαν τη συριακή κυβέρνηση υπό τον Μπασάρ Αλ Άσαντ παράνομη. Ο Αμερικανός γερουσιαστής Τζον Μακέιν, ωστόσο, αποκάλυψε τον πραγματικό σκοπό πίσω από αυτές τις κινήσεις. «Το τέλος του καθεστώτος του Άσαντ», δήλωσε ο Μακέιν, «θα αποκόψει τη γραμμή ζωής της Χεζμπολάχ προς το Ιράν, θα εξαλείψει μια μακροχρόνια απειλή για το Ισραήλ, θα ενισχύσει την κυριαρχία και την ανεξαρτησία του Λιβάνου και θα επιφέρει μια στρατηγική ήττα στο ιρανικό καθεστώς. Θα ήταν μια γεωπολιτική επιτυχία πρώτης τάξης»⁶⁵. Στη Λατινική Αμερική,

⁶⁵Zhu Changsheng, "The Real Purpose of the West Collectively Shaming Russia Finally

οι Ηνωμένες Πολιτείες συνέχισαν τον αποκλεισμό ενάντια στην Κούβα παρά τα 20 ψηφίσματα που εγκρίθηκαν με συντριπτική πλειοψηφία στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Εν τω μεταξύ, οι Ηνωμένες Πολιτείες διεξάγουν οικονομικό αποκλεισμό κατά της Βενεζουέλας, με αποτέλεσμα την οικονομική επιδείνωση της χώρας τα τελευταία χρόνια. Ο πρώην αντιπρόεδρος των ΗΠΑ Μάικ Πενς, παραμερίζοντας τις εκλογές της Βενεζουέλας και τη λαϊκή υποστήριξη προς την κυβέρνηση, χωρίς να λαμβάνει υπόψη του την αλήθεια -ακόμα και αν αφήσει έξω τον οικονομικό πόλεμο πολιορκίας των ΗΠΑ κατά της Βενεζουέλας κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου- δήλωσε: «Οι φαύλες συμμορίες της κυβέρνησης Μαδούρο έχουν παραλύσει την οικονομία... Το πραγματικό κόστος των εγκλημάτων του καθεστώτος Μαδούρο δε μπορεί να εκτιμηθεί με αριθμούς... Δύο εκατομμύρια άνθρωποι τράπηκαν σε φυγή λόγω της δικτατορίας και της πολιτικής καταστολής που έχει οδηγήσει σε στέρση και έχει δημιουργήσει συνθήκες σχεδόν λιμοκτονίας. Οι Ηνωμένες Πολιτείες θα συνεχίσουν να βοηθούν το λαό της Βενεζουέλας να αποκαταστήσει την ελευθερία του. Ο λαός θα είναι ελεύθερος»⁶⁶.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες εφαρμόζουν τώρα στην Κίνα το είδος των πολιτικών του Ψυχρού Πολέμου που χρησιμοποιούνταν κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Ο διευθυντής σχεδιασμού πολιτικής του State Department [του ΥΠΕΞ των ΗΠΑ] Κίρον Σκίներ περιγράφει τις εύθραυστες σχέσεις των Ηνωμένων Πολιτειών με την Κίνα ως «μια μάχη με έναν πραγματικά διαφορετικό πολιτισμό και μια διαφορετική ιδεολογία»⁶⁷. Η άρχουσα τάξη των ΗΠΑ γνωρίζει πολύ καλά ότι το σοσιαλιστικό σύστημα είναι ανώτερο από το κεφαλαιοκρατικό σύστημα. Μόλις μεγάλες σοσιαλιστικές χώρες όπως η πρώην Σοβιετική Ένωση και η Κίνα γίνουν πλούσιες και ισχυρές μέσω του ειρηνικού ανταγωνισμού, είναι αναπόφευκτο να βρεθούν αντιμέτωπες με τους ηγεμονικούς στόχους των Ηνωμένων Πολιτειών, οι οποίες δεν επιδιώκουν τίποτα λιγότερο από ένα μονοπολικό κόσμο. Κάθε προσπάθεια προώθησης ευρέων μεταρρυθμίσεων στην ξεπερασμένη αυτοκρατορική οικονομική και πολιτική τάξη θεωρείται απειλή για την ηγεμονία των ΗΠΑ. Κατά συνέπεια, οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν υιοθετήσει τη διπλή στρατηγική της «επαφής και συγκράτησης», της εμπλοκής και της επιθετικότητας, την οποία επιδιώκουν να περάσουν ως «ειρηνική εξέλιξη».

Στην πραγματικότητα, η λεγόμενη δημοκρατική πολιτική στις Ηνωμένες Πολιτείες δεν είναι παρά μια ψευδαίσθηση. Πρώτο, η εκλογική διαδικασία στις Ηνωμένες Πολιτείες καταλήγει όλο και περισσότερο σε μια πολιτική μάχη μεταξύ των δύο κομμάτων της μονοπωλιακής αστικής τάξης. Καθώς οι υποψήφιοι διαφορετικών παρατάξεων της μονοπωλιακής αστικής τάξης έκαναν προεκλογική εκστρατεία, κατέφυγαν σε φήμες, προσωπικές επιθέσεις και συκοφαντίες εναντίον των αντιπάλων τους, παραμερίζοντας το πραγματικό ζήτημα. Δεύτερο, η λεγόμενη δημοκρατική πολιτική στις Ηνωμένες Πολιτείες δεν περιλαμβάνει τίποτα περισσότερο από μια *προ φορμα* [χάριν των τύπων] και διαδικαστική δημοκρατία. Το *προ φορμα* σύστημα ψηφοφορίας έχει αναχθεί σε νομισματικές πολιτικές, οικογενειακές πολιτικές και ολιγαρχικές πολιτικές -δηλαδή σε έναν ουσιαστικά αντιδημοκρατικό «δεσποτισμό

Surfaces” [in Chinese], Kunlunce, April 12, 2018.

⁶⁶Mike Pence, “Remarks by Vice President Pence to Migrant Community at the Santa Catarina Shelter”, U.S. Embassy Consulates in Brazil, June 27, 2018.

⁶⁷“Stupid to Regard One Civilization as Exceptional”, China Daily, May 22, 2019.

του μονοπωλιακού κεφαλαίου» ή σε μια δημοκρατία για τους λίγους.

18 Πολιτιστική ηγεμονία και απάτη

Ο πρώην Σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας των ΗΠΑ Brzezinski πιστεύει ότι «η ενίσχυση του αμερικανικού πολιτισμού ως “υπόδειγμα” των πολιτισμών του κόσμου είναι μια στρατηγική που πρέπει να εφαρμοστεί από τις Ηνωμένες Πολιτείες για να διατηρήσουν την ηγεμονία»⁶⁸. Η πολιτιστική ηγεμονία των ΗΠΑ εκδηλώνεται κύρια μέσω του ελέγχου των μέσων ενημέρωσης και της εκπαίδευσης και μέσω της προπαγανδιστικής λειτουργίας, και στο εσωτερικό και στο εξωτερικό, της λογοτεχνίας και της τέχνης τους, της ακαδημαϊκής κοινότητας των φιλελεύθερων τεχνών τους και των αξιών τους. Οι Ηνωμένες Πολιτείες εξάγουν ταινίες, μουσική και λογοτεχνία σε ολόκληρο τον κόσμο. Ελέγχουν σχεδόν το 75% των τηλεοπτικών προγραμμάτων παγκοσμίως και κατέχουν ισχυρές κινηματογραφικές και τηλεοπτικές εταιρίες, όπως η WarnerMedia, η Universal Pictures, η Paramount Pictures και η Columbia Pictures, οι οποίες κάθε χρόνο παράγουν δεκάδες ταινίες υψηλού προϋπολογισμού με επενδύσεις εκατοντάδων εκατομμυρίων δολαρίων. Οι έρευνες και τα ρεπορτάζ που διεξάγονται από τα κυρίαρχα μέσα ενημέρωσης των ΗΠΑ κυριαρχούν ουσιαστικά στη διαμόρφωση της παγκόσμιας κοινής γνώμης. Οι Ηνωμένες Πολιτείες ελέγχουν επίσης τα έγκυρα περιοδικά που διαμορφώνουν το διάλογο στον τομέα των φιλελεύθερων ακαδημαϊκών τεχνών, και είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες που καθορίζουν τα πρότυπα της εκπαίδευσης της ελίτ. Η Παγκόσμια Κατάταξη Πανεπιστημίων QS για το 2020 [2020 QS World University Rankings] αποτελεί ένα παράδειγμα. Οι πρώτες θέσεις σε αυτές τις κατατάξεις καταλαμβάνονται όλες από αμερικανικά πανεπιστήμια, και αυτή η κατάσταση παρέχει ένα ισχυρό εργαλείο για τη διάδοση παραπλανητικών δυτικών «οικουμενικών αξιών», δυτικών συνταγματικών απόψεων και νεο-φιλελεύθερων οικονομικών αντιλήψεων σε ολόκληρο τον κόσμο. Οι βασικές απόψεις του αμερικανικού κατεστημένου των φιλελεύθερων τεχνών έχουν αποκτήσει σταθερό έρεισμα στις ελίτ και τις μάζες στο εσωτερικό και στο εξωτερικό⁶⁹. Για παράδειγμα, οι Ηνωμένες Πολιτείες εξυμνούν τα χυδαία παραδείγματα λογοτεχνικής και καλλιτεχνικής κακογουστιάς [kitsch] ως διακεκριμένα έργα πολιτισμού, που αξίζουν Όσκαρ ή Βραβεία Νόμπελ.

Η νεοκλασική οικονομία (και το αντίστοιχό της με τη μορφή του νεοφιλελευθερισμού) είναι υπεύθυνη για μια σειρά οικονομικών κρίσεων και για την αυξημένη πόλωση μεταξύ πλουσίων και φτωχών. Παρόλα αυτά, απεικονίζεται ως επιστημονική θεωρία που προωθεί την ανάπτυξη, αυξάνει τη λαϊκή ευημερία και είναι άξια του Βραβείου Sveriges Riksbank στις Οικονομικές Επιστήμες στη μνήμη του Άλφρεντ Νόμπελ. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, τα έργα που δε συμμορφώνονται με τους λογοτεχνικούς, καλλιτεχνικούς και φιλελεύθερους καλλιτεχνικούς κανόνες του μονοπωλιακού κεφαλαίου είναι δύσκολο να διαδοθούν δια επίσημων μέσων ενημέρωσης, ενώ συγγραφείς και καλλιτέχνες με πραγματική διάκριση αποκλείονται, καταστέλλονται ή εξαπατώνται. Οι Ηνωμένες Πολιτείες κατέχουν, επίσης,

⁶⁸Zhang Yang and Yuan Yuan, “To What Extent Does American Culture Affect China?” [in Chinese], People’s Tribune 7 (2017): 131–33.

⁶⁹Zhang and Yuan, “To What Extent Does American Culture Affect China?”

μα απολύτως κυρίαρχη θέση στο παγκόσμιο πεδίο του κυβερνοχώρου. Από τους 13 διακομιστές του πυρήνα του Συστήματος Ονομάτων Χώρου [Domain Name System, DNS], οι 9 βρίσκονται υπό τον άμεσο έλεγχο αμερικανικών εταιριών, πανεπιστημίων ή κυβερνητικών υπηρεσιών, ενώ ένας άλλος ελέγχεται άμεσα από αμερικανικό μη κερδοσκοπικό οργανισμό⁷⁰. Χρησιμοποιώντας αυτούς τους διακομιστές του πυρήνα του Συστήματος Ονομάτων Χώρου, οι Ηνωμένες Πολιτείες μπορούν εύκολα να κλέβουν παγκόσμιες πληροφορίες, να πραγματοποιούν παρακολούθηση δικτύου και να εξαπολύουν κυβερνοεπιθέσεις. Το πρόγραμμα παρακολούθησης PRISM, που αποκαλύφθηκε από τον Edward Snowden, δείχνει ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν πλήρη έλεγχο επί του υλικού και του λογισμικού των δικτύων παγκοσμίως και είναι σε ευνοϊκή θέση να παρακολουθούν ολόκληρο τον κόσμο και να πλήττουν οποιαδήποτε άλλη χώρα. Τέλος, οι Ηνωμένες Πολιτείες ελέγχουν τη συμμαχία πληροφοριών που είναι γνωστή ως Five Eyes (Ηνωμένες Πολιτείες, Ηνωμένο Βασίλειο, Καναδάς, Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία), μέσω της οποίας διεξάγουν δραστηριότητες παρακολούθησης μεγάλης κλίμακας και ασκούν ηγεμονία κυβερνοχώρου στο εσωτερικό και διεθνώς⁷¹.

Η πολιτιστική ηγεμονία των Ηνωμένων Πολιτειών, ο έλεγχός τους στις ακαδημαϊκές σχολές των φιλελεύθερων τεχνών και η δόλια χρήση των πλεονεκτημάτων αυτών εμφανίζονται, επίσης, στις θέσεις που λαμβάνουν οι Ηνωμένες Πολιτείες σε ζητήματα ιδεολογίας και αξιών. Αυτές οι θέσεις είναι πάντα εχθρικές προς το σοσιαλισμό και τον κομμουνισμό και περιορίζουν την ανάπτυξη των σοσιαλιστικών χωρών. Παλαιότερα, οι Ηνωμένες Πολιτείες αφιέρωναν το μεγαλύτερο μέρος των προσπαθειών τους στη συκοφάντηση της Σοβιετικής Ένωσης, αλλά τώρα ο κύριος στόχος είναι η Κίνα. Στις αρχές Μαΐου του 1990, ο Νίξον δήλωσε ειλικρινά: «Κατά την ανοικτοδόμηση της σχέσης με την Κίνα, είναι πολύ σημαντικό να συνεχίσουμε να τους ασκούμε πίεση για να εγκαταλείψουν το σοσιαλισμό. Διότι θα χρησιμοποιήσουμε αυτή τη σχέση για να κάνουμε την πολιτική της Κίνας πιο ήπια. Πρέπει να επιμεινουμε σε αυτό το σημείο κλειδί»⁷². Σύμφωνα με στοιχεία έρευνας του αμερικανικού Pew Research Center -ενός οργανισμού που σίγουρα επηρεάζεται από την αμερικανική πολιτιστική ηγεμονία και απάτη- το 74% των Κινέζων αποφοίτων κολεγίων ή πανεπιστημίων αγαπούν τον αμερικανικό πολιτισμό⁷³. Είναι γεγονός ότι οι περισσότεροι Κινέζοι φιλελεύθεροι ακαδημαϊκοί τέχνης που έχουν σπουδάσει στις Ηνωμένες Πολιτείες ευνοούν τις βασικές θεσμικές ακαδημαϊκές θεωρίες τους. Σε ποικίλους βαθμούς, λατρεύουν, κολακεύουν και φοβούνται τις Ηνωμένες Πολιτείες. Αυτό επηρεάζει σοβαρά την εμπιστοσύνη των Κινέζων πολιτών στο μαρξιστική πολιτισμό, στο σοσιαλιστικό πολιτισμό και στον πλούσιο παραδοσιακό πολιτισμό της ίδιας της Κίνας και πρέπει να εξαλειφθεί το συντομότερο δυνατό.

⁷⁰Shen Yi, "The Debate on Principles of Global Cyberspace Governance and China's Strategic Choice" [in Chinese], *Foreign Affairs Review* 2 (2015): 65-79.

⁷¹Yang Mingqing, "Decoding US Cyber Hegemony: the 'Victim of Cyber War' Owns 100,000 Network Soldiers" [in Chinese], *Global View*, 2015.

⁷²Liu Liandi, "Discussion by American Politicians and Newspapers of the Peaceful Evolution of China" [in Chinese], *International Data Information* 8 (1991).

⁷³Zhang and Yuan, "To What Extent Does American Culture Affect China?"

19 Στρατιωτική ηγεμονία και απάτη

Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν γίνει αυξανόμενα αλαζονικές και τείνουν να καταφεύγουν στη στρατιωτική βία ή στις απειλές για την αντιμετώπιση προβλημάτων διεθνών σχέσεων. Το 1999, οι δυνάμεις του NATO υπό την ηγεσία των ΗΠΑ βομβάρδισαν την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, επικαλούμενες τον τύπο «τα ανθρώπινα δικαιώματα πάνω από την κυριαρχία». Το 2003, παρά την έντονη αντίθεση άλλων χωρών, οι Ηνωμένες Πολιτείες εισέβαλαν στο κυρίαρχο κράτος του Ιράκ. Ο Πόλεμος στο Ιράκ δεν είχε εγκριθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και η Ουάσινγκτον δεν είχε καμία νομική βάση για τη στρατιωτική της επέμβαση. Οι Ηνωμένες Πολιτείες ισχυρίστηκαν ψευδώς ότι το Ιράκ διέθετε χημικά όπλα μαζικής καταστροφής. Μετά την κατοχή του Ιράκ, ωστόσο, οι Ηνωμένες Πολιτείες δε βρήκαν κανένα στοιχείο που να αποδεικνύει ότι το Ιράκ μπορούσε να παράγει χημικά όπλα μαζικής καταστροφής. Ο πραγματικός σκοπός των Ηνωμένων Πολιτειών για την επινόηση αυτού του ψεύδους ήταν να ελέγξουν τους πετρελαϊκούς πόρους του Ιράκ με στρατιωτικά μέσα.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν σταθερά τονίσει ότι τα δικά τους συμφέροντα πρέπει να έχουν την πρώτη θέση και ότι τα στρατιωτικά τους πλεονεκτήματα δεν πρέπει να αμφισβητούνται. Αν και η οικονομική τους δύναμη έχει μειωθεί σε σχετικούς όρους, οι Ηνωμένες Πολιτείες εξακολουθούν να επεκτείνουν το οπλοστάσιό τους και να αυξάνουν σημαντικά τις αμυντικές τους δαπάνες. Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, οι Ηνωμένες Πολιτείες συνέχισαν να δημιουργούν διάφορες στρατιωτικές απειλές και πιέσεις στην Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή και την περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού. Προκειμένου να εδραιώσουν το ηγεμονικό τους καθεστώς [status], οι Ηνωμένες Πολιτείες υποστήριξαν και προώθησαν την επέκταση του NATO προς τα ανατολικά, με στόχο να συμπεριλάβουν όλες τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης στη σφαίρα επιρροής του NATO και να περιορίσουν έτσι το στρατηγικό χώρο της Ρωσίας. Στη Μέση Ανατολή, οι Ηνωμένες Πολιτείες στοχεύουν στην υπονόμευση των νόμιμων καθεστώτων χωρών όπως η Συρία και το Ιράν με στρατιωτικά μέσα και στην υποστήριξη «έγχρωμων επαναστάσεων» στην περιοχή. Στην Ασία, τον τελευταίο καιρό, η Ουάσινγκτον έχει αυξήσει τις εντάσεις στην κορεατική χερσόνησο και έχει, επίσης, εφαρμόσει τη «στρατηγική του Ινδο-Ειρηνικού» με στόχο τον περιορισμό της Κίνας. Η «ινδική στρατηγική» των ΗΠΑ εξυπηρετεί την αποκάλυψη της ταυτότητας των στρατιωτικών συμμάχων και εταίρων τους. Στους συμμάχους των Ηνωμένων Πολιτειών συμπεριλαμβάνονται η Ιαπωνία, η Νότια Κορέα, η Αυστραλία, οι Φιλιππίνες και η Ταϊλάνδη, ενώ στους φερόμενους ως «εταίρους» τους συμπεριλαμβάνονται η Σιγκαπούρη, η Ταϊβάν (Κίνα), η Νέα Ζηλανδία, η Μογγολία· ορισμένες χώρες της Νότιας Ασίας, όπως η Ινδία, η Σρι Λάνκα, οι Μαλδίβες και το Νεπάλ, καθώς και διάφορες χώρες της Νοτιοανατολικής (NA) Ασίας, όπως το Βιετνάμ, η Ινδονησία και η Μαλαισία. Οι Ηνωμένες Πολιτείες προτείνουν, επίσης, να ενισχύσουν τη συνεργασία τους με το Μπρουνέι, το Λάος και την Καμπότζη. Επιπλέον, θα συνεργαστούν με παραδοσιακούς συμμάχους όπως η Βρετανία, η Γαλλία και ο Καναδάς για την προστασία

της λεγόμενης ελευθερίας και του ανοίγματος του Ινδο-Ειρηνικού⁷⁴.

Με την αύξηση της εθνικής δύναμης της Κίνας, διάφοροι Αμερικανοί μελετητές ήταν πρόθυμοι να επικαλεστούν την παγίδα του Θουκυδίδη, υποστηρίζοντας ότι είναι δύσκολο για τις σχέσεις Κίνας-ΗΠΑ να ξεφύγουν από αυτή τη λογική. Αλλά η αλήθεια, όπως έχει επισημάνει ο πρόεδρος της Κίνας Σι Τζινπίνγκ, είναι ότι επί του παρόντος δεν υπάρχει παγίδα του Θουκυδίδη. Μια τέτοια παγίδα θα μπορούσε, ωστόσο, να δημιουργηθεί εάν οι Ηνωμένες Πολιτείες και οι σύμμαχοί τους προβούν επανειλημμένα σε στρατηγικούς λανθασμένους υπολογισμούς που εμπλέκουν μεγάλες δυνάμεις⁷⁵. Μπορεί να υποστηριχθεί ότι η στρατιωτική ηγεμονία και η απάτη των Ηνωμένων Πολιτειών είναι αυτή που παρέχει τη βασική αιτία της εκτεταμένης αστάθειας, των συνεχών τοπικών πολέμων, της αύξησης των πολεμικών απειλών και των προσφυγικών κρίσεων σε όλο τον κόσμο.

20 Ο νεο-ιμπεριαλισμός είναι ένας παρασιτικός και αποσυντιθέμενος ύστερος ιμπεριαλισμός

Όπως δήλωσε ο Λένιν,

Ο ιμπεριαλισμός είναι μια τεράστια συσσώρευση χρηματικού κεφαλαίου σε λίγες χώρες... Ως εκ τούτου, η εξαιρετική ωρίμανση μιας τάξης, ή μάλλον, ενός στρώματος εισοδηματιών, δηλαδή ανθρώπων που ζουν «κόβοντας κουπόνια», που δεν παίρνουν μέρος σε οποιαδήποτε επιχείρηση, που το επάγγελμά τους είναι η αεργία. Η εξαγωγή κεφαλαίου, ένα από τα πιο ουσιαστικά οικονομικά θεμέλια του ιμπεριαλισμού, απομονώνει ακόμη πιο ολοκληρωτικά τους εισοδηματίες από την παραγωγή και βάζει τη σφραγίδα του παρασιτισμού σε ολόκληρη τη χώρα που ζει εκμεταλλευόμενη την εργασία πολλών υπερπόντιων χωρών και αποικιών⁷⁶.

Στην εποχή του νεο-ιμπεριαλισμού, ο αριθμός των εισοδηματιών αυξάνεται κατακόρυφα και η φύση των χωρών εισοδηματιών γίνεται πιο καταφανής. Ο παρασιτισμός και η αποσύνθεση ενός μικρού αριθμού κεφαλαιοκρατικών χωρών επιδεινώνεται περαιτέρω, όπως μπορεί να συγκεκριμένα / ειδικά στις ακόλουθες πτυχές.

Πρώτο, οι Ηνωμένες Πολιτείες χρησιμοποιούν το στρατό, τη πνευματική ιδιοκτησία, την πολιτική και πολιτιστική ηγεμονία τους, καθώς και το αμερικανικό δολάριο, για να λεηλατήσουν τον πλούτο του κόσμου, ιδίως των αναπτυσσόμενων χωρών. Οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι η μεγαλύτερη παρασιτική και αποσυντιθέμενη χώρα του κόσμου. Ως αποδεικτικό στοιχείο αυτού, μπορούμε να πάρουμε το εμπόριο μεταξύ της Κίνας και των Ηνωμένων Πολιτειών. Η Κίνα πωλεί

⁷⁴Ma Xiaowen, "The United States Is Unleashing an Indo-Pacific Strategy to Shape a New Orient" [in Chinese], *China Times*, June 5, 2019.

⁷⁵Xi Jinping, "President Xi's Speech on China-U.S. Ties," *China Daily*, September 22, 2015.

⁷⁶Lenin, *Selected Works*, 241.

στις Ηνωμένες Πολιτείες αγαθά που παράγονται από φτηνή εργασία, γη και περιβαλλοντικούς πόρους. Οι Ηνωμένες Πολιτείες δε χρειάζεται να παράγουν τίποτα προκειμένου να αγοράσουν αυτά τα αγαθά: μπορούν απλά να τυπώσουν τραπεζογραμμάτια. Με τα χρήματα που κερδίζει, η Κίνα μπορεί στη συνέχεια να αγοράσει μόνο εικονικά περιουσιακά στοιχεία, όπως τα κρατικά ομόλογα των ΗΠΑ, και να παρέχει χρηματοδότηση για τον καταναλωτικό δανεισμό και την εξωτερική επέκταση των ΗΠΑ. Οι Ηνωμένες Πολιτείες εξάγουν στην Κίνα τίτλους στους οποίους δε μπορεί να προστεθεί αξία, ενώ η Κίνα εξάγει στις Ηνωμένες Πολιτείες κυρίως υλικά αγαθά και υπηρεσίες εργασίας. Η έκθεση National Health Report που κυκλοφόρησε από την National Health Research Group της Κινεζικής Ακαδημίας Επιστημών δείχνει ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι η χώρα με τα περισσότερα ηγεμονικά μερίσματα στον κόσμο, λόγω της θέσης του νομίσματός της, ενώ η Κίνα είναι η χώρα με τη μεγαλύτερη απώλεια ηγεμονικών μερισμάτων. Για το έτος 2011, τα ηγεμονικά μερίσματα των ΗΠΑ ανήλθαν σε 7.396,09 δισεκατομμύρια δολάρια, που αντιστοιχούν στο 52,38% του ΑΕΠ της χώρας, ενώ ο μέσος όρος των ηγεμονικών μερισμάτων που αποκτήθηκαν ανά ημέρα ανήλθε σε 20,263 δισεκατομμύρια δολάρια. Εν τω μεταξύ, το ποσό που έχασε η Κίνα ανήλθε σε 3.663,4 δισεκατομμύρια δολάρια. Όσον αφορά το χρόνο εργασίας, περίπου το 60% των ωρών εργασίας του κινεζικού εργατικού δυναμικού δόθηκε ουσιαστικά χωρίς ανταμοιβή για την εξυπηρέτηση του διεθνούς μονοπωλιακού κεφαλαίου⁷⁷.

Δεύτερο, οι στρατιωτικές δαπάνες έχουν αυξηθεί, γεγονός που με τη σειρά του αυξάνει την επιβάρυνση της εργατικής τάξης. Ο νεο-ιμπεριαλισμός ηγείται και προωθεί την επιστημονική και τεχνολογική έρευνα που σχετίζεται με το στρατό, την ανάπτυξη προηγμένων όπλων και την επέκταση της στρατιωτικής παραγωγής. Όπως παρατήρησε η *People's Daily* το 2016, «το στρατιωτικό, βιομηχανικό σύμπλεγμα που υποστηρίζεται από το μονοπωλιακό κεφάλαιο και η πολιτιστική ηγεμονία που διαμορφώθηκε επί της βάσης της αποικιοκρατίας έχουν ωθήσει τις δυτικές χώρες να παρεμβαίνουν στις υποθέσεις άλλων χωρών κατά βούληση»⁷⁸. Ο νεο-ιμπεριαλισμός έχει γίνει, έτσι, ο εμπνευστής περιφερειακών αναταραχών και αστάθειας και ο κινητήρας του πολέμου. Τα τελευταία 30 χρόνια, οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν δαπανήσει 14,2 τρισεκατομμύρια δολάρια για τη διεξαγωγή 13 πολέμων⁷⁹. Εν τω μεταξύ, η έλλειψη χρημάτων εμποδίζει τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης του αμερικανικού λαού σε τομείς όπως η ιατρική ασφάλιση. Οι υπέρογκες στρατιωτικές δαπάνες έχουν γίνει ένα βαρύ φορτίο για τη χώρα και το λαό της, ενώ τα παρασιτικά μονοπώλια της βιομηχανίας όπλων έχουν αποκομίσει πελώρια κέρδη. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του βρετανικού Ινστιτούτου Διεθνών Στρατηγικών Μελετών, οι επίσημες στρατιωτικές δαπάνες των ΗΠΑ το 2018 ανήλθαν σε 643 δισεκατομμύρια δολάρια και το 2019 έφτασαν τα 750 δισεκατομμύρια δολάρια, περισσότερα από το άθροισμα των στρατιωτικών δαπανών των 8 επόμενων μεγαλύτερων στρατιωτικών δυνάμεων του κόσμου. Από το τέλος

⁷⁷Yang Duogui and Zhou Zhitian, *National Health Report I* [in Chinese] (Beijing: Science Press, 2013), 217.

⁷⁸Han Zhen "The Institutional Roots of Social Chaos in the West" [in Chinese]. *People's Daily*, October 23, 2016.

⁷⁹Ma Yun, "Globalization Was Controlled by 6,500 Transnational Corporations in the Past", *Tencent Financial News*, January 19, 2017.

του πρώτου Ψυχρού Πολέμου, οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν εξαπολύσει ή συμμετάσχει σε 6 μεγάλες συγκρούσεις: τον Πόλεμο του Κόλπου (1991), τον Πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου (1999), τον Πόλεμο του Αφγανιστάν (2001), τον Πόλεμο του Ιράκ (2003), τον Πόλεμο της Λιβύης (2011) και τον Πόλεμο της Συρίας (2011)⁸⁰. Ο εθισμός του μονοπωλιακού καπιταλισμού στον πόλεμο αποτελεί εκδήλωση της παρασιτικής και αποσυντιθέμενης φύσης του. Αυτό το βάρβαρο χαρακτηριστικό του συστήματος αντιτίθεται στον πολιτισμό και απειλεί το κοινό μέλλον της ανθρώπινης κοινότητας. Αποδεικνύει ότι ο νεο-ιμπεριαλισμός είναι η πρωταρχική ρίζα του πολέμου.

Τρίτο, ο πλούτος και τα εισοδήματα συγκεντρώνονται στα χέρια μιας ειδικής τάξης ιδιοκτητών χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων, όπως αντικατοπτρίζεται στη διατύπωση του 1% έναντι του 99%. Στο νεο-ιμπεριαλιστικό στάδιο, η κοινωνικοποίηση, η πληροφορικοποίηση και η διεθνοποίηση της παραγωγής έχουν φτάσει σε πρωτοφανή επίπεδα, και η ικανότητα των ανθρώπων να δημιουργούν πλούτο είναι πολλαπλάσια από ό,τι στην παλαιά ιμπεριαλιστική περίοδο. Παρόλα αυτά, η πρόοδος της παραγωγικότητας που υποτίθεται ότι αποτελεί κοινό όφελος για την ανθρωπότητα έχει ωφελήσει κυρίως την χρηματοοικονομική ολιγαρχία. «Το μεγαλύτερο μέρος των κερδών πηγαίνει στις “ιδιοφυίες” της χρηματοοικονομικής χειραγώγησης», σημειώνει ένας παρατηρητής⁸¹. Το 2001, για παράδειγμα, ο χρηματοοικονομικός πλούτος (εξαιρουμένων των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας) που κατείχε το πλουσιότερο 1% του πληθυσμού των ΗΠΑ ήταν 4 φορές μεγαλύτερος από αυτόν του φτωχότερου 80%. Το 1% κατείχε περιουσιακά στοιχεία στο χρηματιστήριο ύψους 1,9 τρισεκατομμυρίων δολαρίων, ποσό περίπου ισοδύναμο με την αξία των μετοχών που κατείχε το υπόλοιπο 99%⁸².

Τέταρτο, το μονοπώλιο εμποδίζει την τεχνολογική καινοτομία, επιβραδύνοντας την πρόοδό της. Η απληστία και ο παρασιτισμός του χρηματοπιστωτικού μονοπωλιακού κεφαλαίου καθιστούν τη στάση του απέναντι στην τεχνολογική καινοτομία αμφίσημη. Το μονοπωλιακό κεφάλαιο βασίζεται στην τεχνολογική καινοτομία για να διατηρήσει το μονοπωλιακό του καθεστώς, αλλά τα υψηλά κέρδη που προκύπτουν από αυτό το καθεστώς σημαίνουν ότι το μονοπωλιακό κεφάλαιο δείχνει μια κάποια αδράνεια στην προώθηση της καινοτομίας. Ακόμη και αν πολλές προηγμένες λειτουργίες των κινητών τηλεφώνων αναπτυχθούν με επιτυχία το ίδιο έτος, οι μονοπωλιακοί παραγωγοί κινητών τηλεφώνων θα μοιράσουν τις λειτουργίες αυτές ώστε να εισαχθούν και να προωθηθούν σε αρκετά έτη. Ο σκοπός είναι να διασφαλιστεί ότι οι καταναλωτές θα αγοράζουν συνεχώς κινητά τηλέφωνα με νέες λειτουργίες, επιτρέποντας στις εταιρίες να αποκτούν υψηλά μονοπωλιακά κέρδη κάθε χρόνο.

Πέμπτο, η τάση του μονοπωλιακού κεφαλαίου και των παραγόντων του να προκαλούν αποσύνθεση στο μαζικό κίνημα γίνεται όλο και πιο σοβαρή. Ο Λένιν παρατήρησε ότι «στη Μεγάλη Βρετανία η τάση του ιμπεριαλισμού να διαιρεί τους

⁸⁰Zhu Tonggen, “An Analysis of the Legitimacy of the Major Wars Launched by the United States after the Cold War: Taking the Gulf War, the Afghanistan War, and the Iraq War as Examples” [in Chinese], *Global Review* 5 (2018).

⁸¹Lenin, *Selected Works*, 185.

⁸²John Bellamy Foster, “The Financialization of Capitalism”, *Monthly Review* 58, no. 11 (April 2007): 7–8.

εργάτες, να ενισχύει τον οπορτουνισμό ανάμεσά τους και να προκαλεί προσωρινή αποσύνθεση στο κίνημα της εργατικής τάξης, αποκαλύφθηκε πολύ νωρίτερα από το τέλος του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα»⁸³. Ο νεο-ιμπεριαλισμός διαιρεί την εργατική τάξη, χτυπώντας και αποδυναμώνοντας τα εργατικά συνδικάτα χρησιμοποιώντας τη δικαιολογία που παρέχει η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και οι τεράστιες αλλαγές στην Ανατολική Ευρώπη. Χρησιμοποιεί, επίσης, τα μονοπωλιακά του κέρδη για να εξαγοράσει την υποστήριξη των ατόμων και καλλιεργεί τις οπορτουνιστικές και νεο-φιλελεύθερες δυνάμεις εντός του εργατικού κινήματος και σε διάφορα άλλα μαζικά κινήματα. Τα αποτελέσματα αυτών των τεχνασμάτων συμπεριλαμβάνουν τη μείωση του μεγέθους και της δραστηριότητας των εργατικών συνδικάτων και άλλων προοδευτικών κινήματων, τη χαμηλή άμψη του παγκόσμιου σοσιαλιστικού κινήματος και μια πιο εμφανή και σοβαρή τάση των εργαζομένων να λατρεύουν τις δυνάμεις του νεο-ιμπεριαλισμού ή να εκφοβίζονται από αυτές.

21 Ο νεο-ιμπεριαλισμός είναι μία μεταβατική και επιθανάτια ύστερη κεφαλαιοκρατία

Το βιβλίο του Λένιν *Ιμπεριαλισμός, το ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού* έχει αποκαλύψει τη μεταβατική και επιθανάτια φύση του μονοπωλιακού καπιταλισμού για περισσότερο από έναν αιώνα. Ωστόσο, εκτός από έναν πολύ μικρό αριθμό χωρών όπου οικοδομείται ο σοσιαλισμός, οι περισσότερες κεφαλαιοκρατικές κοινωνίες δεν έχουν χαθεί. Στην πραγματικότητα, έχουν επιτύχει διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης και θα συνεχίσουν να αναπτύσσονται. Αυτό εγείρει ένα πολύ σημαντικό ερώτημα: Πώς κρίνουμε τη μεταβατική φύση της σύγχρονης κεφαλαιοκρατίας ή την τάση της να παρακμάσει και να χαθεί; Αν χρησιμοποιήσουμε την ιστορική υλιστική μέθοδο, η μεταβατική φύση του νεο-ιμπεριαλισμού μπορεί να χαρακτηριστεί βάσει δύο σημείων. Πρώτο, όπως όλα στον κόσμο, το νεο-ιμπεριαλιστικό σύστημα αλλάζει σταθερά. Είναι ένα παροδικό φαινόμενο στην ανθρώπινη ιστορία και δεν είναι αιώνιο. Δεύτερο, υπάρχουν λόγοι να πιστεύουμε ότι ο νεο-ιμπεριαλισμός μπορεί, τελικά, να μεταβεί στο σοσιαλισμό μέσα από διάφορες μορφές επαναστατικού αγώνα.

Στην εποχή του νεο-ιμπεριαλισμού, οι ανεπτυγμένες κεφαλαιοκρατικές χώρες έχουν υποστεί πολλές σημαντικές τεχνολογικές και θεσμικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες παρείχαν τη βάση για μια ορισμένη περαιτέρω ανάπτυξη της κεφαλαιοκρατίας και καθυστέρησαν το θάνατό της. Υψηλοί και χαμηλοί ρυθμοί μεγέθυνσης συνεχίζουν να διαδέχονται ο ένας τον άλλον και η περίοδος της αποσύνθεσης που ανέφερε ο Λένιν έχει παραταθεί σημαντικά. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι κεφαλαιοκρατικές χώρες έχουν προβεί σε πολλές προσαρμογές στις παραγωγικές σχέσεις [σχέσεις παραγωγής] και την υπερδομή [το εποικοδόμημά] τους, συμπεριλαμβανομένων ενός βαθμού μακροοικονομικής ρύθμισης, βελτιώσεων στη διανομή του εισοδήματος και στην κοινωνική ασφάλιση κ.ο.κ. Ιδιαίτερα, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι για τις ανεπτυγμένες κεφαλαιοκρατικές χώρες τα πλεονεκτήματα της

⁸³Lenin, Selected Works, 246–47.

οικονομικής παγκοσμιοποίησης υπερτερούν των μειονεκτημάτων της. Εντός της διαδικασίας της οικονομικής παγκοσμιοποίησης, οι πανίσχυρες ανεπτυγμένες κεφαλαιοκρατικές χώρες κατέχουν μια απολύτως κυρίαρχη θέση, μέσω της οποίας επιδιώκουν να μεγιστοποιήσουν τα οφέλη που λαμβάνουν. Η γενική τους επιδίωξη να επεκτείνουν την παγκοσμιοποίηση προκειμένου να διευρύνουν τις αγορές τους δεν αποκλείει, ωστόσο, το ενδεχόμενο ορισμένες χώρες να αντιστρέψουν προσωρινά τη διαδικασία ως απάντηση στις εγχώριες κρίσεις ή ως μέρος των προσπαθειών να βλάψουν τους εμπορικούς ανταγωνιστές τους. «Τα τελευταία δύο χρόνια», σημειώνει μια μελέτη του 2019, «η κυβέρνηση Τραμπ έχει εμβάθυνει την αντίστροφη της παγκοσμιοποίησης τάση υπό το φως της εγχώριας κρίσης. Τηρεί την αρχή “πρώτα η Αμερική” και προκαλεί διεθνείς οικονομικές και εμπορικές διαμάχες, προσπαθώντας να απαλλαγεί και να μετακυλήσει την εγχώρια κρίση»⁸⁴. Ο σκοπός των Ηνωμένων Πολιτειών με την υιοθέτηση μιας σειράς προστατευτικών μέτρων κατά της παγκοσμιοποίησης είναι να αμβλύνουν τις εγχώριες δυσκολίες και κρίσεις που αντιμετωπίζουν εντός της οικονομικής παγκοσμιοποίησης, ώστε να προωθήσουν τα ηγεμονικά τους συμφέροντα.

Εν τω μεταξύ, δεν υπάρχει ουσιαστική σύγκρουση μεταξύ του γεγονότος ότι ο νεο-ιμπεριαλισμός και η κεφαλαιοκρατία μπορούν να προσβλέπουν στην ύπαρξη και την ανάπτυξη τους για αρκετό καιρό ακόμη, και του γεγονότος ότι η μετάβαση σε έναν ανώτερο κοινωνικό σχηματισμό είναι πρακτικά αναπόφευκτη, υπό την προϋπόθεση ότι οι κοινωνίες αυτές δε θα εκφυλιστούν στη βαρβαρότητα. Οι κλασικοί μαρξιστές συγγραφείς απέφυγαν να καθορίσουν ένα συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα για το θάνατο της κεφαλαιοκρατίας και του ιμπεριαλισμού. Η επιστημονική κρίση του Λένιν είναι ότι «ο ιμπεριαλισμός είναι αποσυντιθέμενη αλλά όχι εντελώς αποσυντιθέμενη κεφαλαιοκρατία, επιθανάτια αλλά όχι νεκρή κεφαλαιοκρατία»⁸⁵. Προέβλεψε ότι η επιθανάτια κεφαλαιοκρατία ήταν πολύ πιθανό να τραβήξει την ύπαρξή της για μια παρατεταμένη περίοδο. Ούτε, βάσει μιας περιεκτικής ανάλυσης, θα μπορούσε κανείς να αρνηθεί ότι η κεφαλαιοκρατία θα έβλεπε κάποιου είδους ανάπτυξη ακόμη και κατά τη διάρκεια του επιθανάτιου σταδίου της. Συζητώντας για την αποσύνθεση του ιμπεριαλισμού, ο Λένιν δήλωσε «Θα ήταν λάθος να πιστέψουμε ότι αυτή η τάση προς αποσύνθεση αποκλείει την ταχεία ανάπτυξη / μεγέθυνση της κεφαλαιοκρατίας. Δεν το κάνει... Συνολικά, η κεφαλαιοκρατία αναπτύσσεται / μεγεθύνεται πολύ πιο γρήγορα από ό,τι πριν· αλλά αυτή η ανάπτυξη όχι μόνο γίνεται όλο και πιο άνιση [ανισομερής] γενικά, αλλά η ανισομερεία της εκδηλώνεται, επίσης, ιδίως στην αποσύνθεση των χωρών που είναι πιο πλούσιες σε κεφάλαιο (Αγγλία)»⁸⁶.

Ο John Bellamy Foster τόνισε, επίσης, ότι «το να λέμε ότι η κεφαλαιοκρατία είναι ένα αποτυχημένο σύστημα δε σημαίνει, φυσικά, ότι η διάλυση και η αποσύνθεσή του είναι επικείμενη. Σημαίνει, ωστόσο, ότι έχει περάσει από ένα ιστορικά αναγκαίο και δημιουργικό σύστημα, κατά την ίδρυσή του, σε ένα ιστορικά περιττό

⁸⁴Liu Mingguo, and Yang Junjun, “Beware of the New Round and More Serious Financial Crisis: An Analysis of the Economic Situation of the US in the Post-crisis Era” [in Chinese], Economics Study of Shanghai School 1 (2019).

⁸⁵Lenin, Collected Works, vol. 23, 105.

⁸⁶Lenin, Selected Works, 260.

και καταστροφικό σύστημα στον παρόντα αιώνα»⁸⁷.

Οι βασικές αντιφάσεις της κεφαλαιοκρατίας εξακολουθούν να υπάρχουν και να αναπτύσσονται. Ομοίως, ο νόμος της κεφαλαιοκρατικής συσσώρευσης εξακολουθεί να υπάρχει και συνεχίζει να αναπτύσσεται. Στο σημείο που ο μονοπωλιακός καπιταλισμός εμφανιζόταν στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα, ο νόμος της άνισης [ανισομερούς] οικονομικής και πολιτικής ανάπτυξης του ιμπεριαλισμού κατέστησε δυνατή τη νίκη της επανάστασης κατά της κεφαλαιοκρατίας αρχικά σε μία ή περισσότερες χώρες, πριν τελικά εξαπλωθεί παγκοσμίως.

Δεκαετίες αφότου το Κομμουνιστικό Μανιφέστο διακήρυξε ότι η κεφαλαιοκρατία θα έληγε αναπόφευκτα και το Κεφάλαιο δήλωσε ότι η νεκρώσιμη καμπάνα της κεφαλαιοκρατικής ιδιωτικής ιδιοκτησίας θα χτυπούσε, η Οκτωβριανή Επανάσταση έφερε την πτώση της τσαρικής Ρωσικής Αυτοκρατορίας. Στη συνέχεια, το προλεταριακό κόμμα υπό την ηγεσία του Μάο Τσετούνγκ στην Κίνα έβαλε τέλος στην ημι-αποικιακή και ημι-φεουδαρχική κοινωνία που κυβερνούσε το Κουομιντάνγκ (ο Μάο δήλωσε ότι η Κίνα αντιπροσώπευε ένα φεουδαρχικό και κομπραδόρικο* μονοπωλιακό καπιταλισμό μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο). Το Σοβιετικό Κομμουνιστικό Κόμμα υπό την ηγεσία του Μιχαήλ Γκορμπατσόφ και του Μπόρις Γέλτσιν πρόδωσε συνειδητά το μαρξισμό-λενινισμό, με αποτέλεσμα η Σοβιετική Ένωση και οι σοσιαλιστικές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, με εξαίρεση την Λευκορωσία, να οπισθοχωρήσουν στην κεφαλαιοκρατία. Αυτό επιδεικνύει τις παλινδρομήσεις, τις στροφές και τις γενικές δυσκολίες που αντιμετώπισε η ανάπτυξη του σοσιαλισμού και του οικονομικού του συστήματος. Αλλά δε μπορεί να αλλάξει τη φύση και τη γενική τάση της ιστορικής διαδικασίας.

Η θέση της Κίνας στις κύριες διεθνείς διαχωριστικές γραμμές είναι σαφής. Τον Οκτώβριο του 1984, ο Ντενγκ Σιαοπίνγκ δήλωσε: «Υπάρχουν δύο μεγάλα προβλήματα στον κόσμο που είναι πολύ προεξάρχοντα. Το ένα είναι το ζήτημα της ειρήνης και το άλλο είναι το ζήτημα Βορρά-Νότου. Υπάρχουν πολλά άλλα ζητήματα, τα οποία δεν έχουν την ίδια βασική σημασία ή την ίδια παγκόσμια και στρατηγική σημασία με αυτά τα δύο». Το Μάρτιο του 1990, επανέλαβε: «Όσον αφορά τα δύο μείζονα ζητήματα της ειρήνης και της ανάπτυξης, το ζήτημα της ειρήνης δεν έχει επιλυθεί και το ζήτημα της ανάπτυξης έχει γίνει πιο σοβαρό»⁸⁸. Ο Ντενγκ τόνισε ότι «η ειρήνη και η ανάπτυξη» ήταν τα δύο μείζονα προβλήματα που έπρεπε να επιλυθούν⁸⁹.

Βάσει της ανάλυσης του χαρακτήρα του νεο-ιμπεριαλισμού, μπορεί, λοιπόν, να συναχθεί το συμπέρασμα ότι ο νεο-ιμπεριαλισμός αντιπροσωπεύει μια νέα φάση του διεθνούς μονοπωλίου στην οποία αναπτύσσεται η κεφαλαιοκρατία αφού περάσει από τα στάδια της ελεύθερης ανταγωνιστικής κεφαλαιοκρατίας, του γενικού ιδιωτικού μονοπωλίου και του κρατικού μονοπωλίου. Επιπλέον, ο νεο-ιμπεριαλισμός

⁸⁷John Bellamy Foster, "Capitalism Has Failed—What Next?", Monthly Review 70, no. 9 (February 2019): 1–24.

*Σ.τ.Μ: Κομπραδόρος - γηγενής έμπορος, μεσάζων ανάμεσα στο ξένο κεφάλαιο και την αγορά αγρόα σε ορισμένες χώρες της Ανατολής. Κομπραδόρική αστική τάξη - ντόπια μεγαλοαστική τάξη, στενά δεμένη με το ξένο κεφάλαιο σε ορισμένες αποικιακές και εξαρτημένες χώρες

⁸⁸Deng Xiaoping, Collected Works of Deng Xiaoping, vol. 3 [in Chinese] (Beijing: People's Publishing House, 1993), 96, 353.

⁸⁹Li Shenming, "An Analysis of the Age and Its Theme" [in Chinese], Hongqi Wengao 22 (2015).

αντιπροσωπεύει μια νέα επέκταση του διεθνούς μονοπωλιακού καπιταλισμού, καθώς και ένα νέο σύστημα μέσω του οποίου μια μειοψηφία ανεπτυγμένων χωρών κυριαρχεί στον κόσμο και εφαρμόζει μια νέα πολιτική οικονομικής, πολιτικής, πολιτιστικής και στρατιωτικής ηγεμονίας. Αν εξετάσουμε την τρέχουσα κατάσταση με βάση τις διεθνείς δυνάμεις της δικαιοσύνης και την ανάπτυξη των παλινδρομήσεων και των στροφών της διεθνούς ταξικής πάλης, ο 21ος αιώνας είναι μια νέα εποχή στην οποία η παγκόσμια εργατική τάξη και οι μάζες μπορούν να πραγματοποιήσουν μεγάλες επαναστάσεις και να περιφρουρήσουν την παγκόσμια ειρήνη· στην οποία οι σοσιαλιστικές χώρες μπορούν να πραγματοποιήσουν μεγάλα επιτεύγματα στην οικοδόμηση και να προωθήσουν τον οικολογικό πολιτισμό· και στην οποία τα προοδευτικά έθνη μπορούν να συνεργαστούν για να οικοδομήσουν μια κοινότητα με κοινό μέλλον για την ανθρωπότητα, έναν κόσμο στον οποίο ο νεο-ιμπεριαλισμός και η διεθνής κεφαλαιοκρατία θα δώσουν βαθμιαία τη θέση τους στον παγκόσμιο σοσιαλισμό.

Μετάφραση: Αντώνης Ευθυμιάτος